

19
15.06.2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

МОВЧАН Андрій Миколайович
(студент групи ЗМО-19-1)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ КП «ЖИТОМИРВОДОКАНАЛ»

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
073 «Менеджмент»)

Допущено до захисту
протокол № 4
від 24.05.2023
зав. кафедри менеджменту,
бізнесу та маркетингових
технологій

д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:
к.е.н., доц. Сотник А.А.
(наукове звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Бірюченко С.Ю.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2023

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	3
<i>Розділ 1. Теоретичні основи управління основними засобами</i>	5
1.1. Сутність та роль основних засобів як об'єкта управління	5
1.2. Класифікація основних засобів та джерела їх формування	13
1.3. Оцінка ефективності використання основних засобів	20
1.4. Нормативно-правове забезпечення відносин у сфері використання основних засобів	25
Висновки до розділу 1	30
<i>Розділ 2. Аналітична оцінка стану та напрями удосконалення управління основними засобами КП «Житомирводоканал»</i>	32
2.1. Організаційно-управлінський аналіз діяльності КП "Житомирводоканал"	32
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану КП «Житомирводоканал»	37
2.3. Оцінка управління основними засобами КП «Житомирводоканал»	44
2.4. Напрями удосконалення управління основними засобами КП «Житомирводоканал»	49
Висновки до розділу 2	55
<i>Висновки</i>	58
<i>Список використаних джерел</i>	61
<i>Додатки</i>	67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Основні засоби становлять основу матеріально-технічної бази кожного підприємства та мають безпосередній вплив на його виробничу та фінансову діяльність. Ефективне управління основними засобами дозволяє підвищити прибутковість підприємства, забезпечує їх максимальну віддачу, створює передумови розвитку виробничого потенціалу та визначає напрями підтримання та розвитку конкурентоспроможності продукції, що випускається.

В останні роки коефіцієнт зносу основних засобів на підприємствах України демонструє тенденцію до зростання. З огляду на це все питання ефективного управління основними засобами та розроблення політики, яка б сприяла інтенсифікації процесів відтворення та оновлення фондів виробничого призначення набуває особливої актуальності.

Мета бакалаврської кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення управління основними засобами КП «Житомирводоканал».

Досягнення мети передбачає формування та вирішення наступних **завдань**:

- визначити сутність та роль основних засобів як об'єкта управління;
- дослідити класифікацію основних засобів підприємства та джерел їх формування;
- вивчити методичні засади оцінки ефективності управління основними засобами;
- узагальнити нормативно-правове забезпечення відносин у сфері управління основними засобами;
- здійснити організаційно-управлінський аналіз КП «Житомирводоканал».
- провести діагностику фінансово-економічного стану підприємства;
- здійснити оцінку управління основними засобами КП "Житомирводоканал";
- обґрунтувати напрями підвищення ефективності управління основними засобами КП "Житомирводоканал".

Об'єктом дослідження у бакалаврській кваліфікаційній роботі виступає процес формування та використання основних засобів.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління основними засобами КП «Житомирводоканал» та розробка шляхів їх ефективного використання.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною базою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Для досягнення мети та виконання завдань були використані такі методи та підходи: методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення – для обґрунтування сутності теоретичних понять; системний підхід – до оцінювання стану господарської діяльності суб'єкта господарювання; графічний – для відображення стану розвитку підприємства та господарсько-фінансового аналізу діяльності КП «Житомирводоканал».

Інформаційними джерелами дослідження стали: законодавчі та нормативні акти (в тому числі, що регулюють діяльність комунальних підприємств), інформаційні джерела урядових інституцій, наукові праці закордонних і вітчизняних вчених, які досліджували проблеми управління основними засобами, інтернет ресурси.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання основних засобів КП «Житомирводоканал».

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Обсяг роботи налічує 66 сторінок друкованого тексту, у тому числі: 15 таблиць, 4 рисунка, список використаних джерел – 60 найменування, 7 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

1.1. Сутність та роль основних засобів як об'єкта управління

Основні засоби грають ключову роль у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживанню ресурсів та становлять основу матеріально-технічної бази кожного підприємства. Забезпеченість основними засобами та ефективне їх використання мають значний вплив на виробничо-господарську діяльність та фінансовий стан підприємства. Ефективне управління основними засобами, удосконалення їх якісного складу виступають передумовою покращення техніко-економічних показників підприємства, зокрема, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, підвищенню продуктивності праці та фондівіддачі, а також ефективному використанню капітальних вкладень.

Згідно з чинним законодавством, не існує єдиного визначення поняття «основні засоби». Так, згідно з Податковим кодексом, «основні засоби» - матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [43].

Відповідно до МСБО 16, «основні засоби – це матеріальні активи, якими підприємство володіє з метою їх використання в процесі виробництва, постачання товарів, здійснення послуг, надання в оренду або для цілей управління, й які, як передбачається, будуть використовуватися протягом більш одного звітного періоду» [29]. МСБО 16 поширюється на всі види активів, що відповідають

даному визначенню, крім лісних угідь і подібних відтворених природних ресурсів та підкреслює спосіб їх використання.

П(С)БО 7 «Основні засоби» визначає основні засоби як матеріальні активи, які підприємство утримує для використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [41].

Порівнюючи дефініції, представлені в П(С)БО 7 та МСБО 16, можна побачити їх подібність, яка зумовлена тим, що під час написання українських стандартів бухгалтерського обліку міжнародні стандарти використовувалися як основа. У визначеннях, які містяться в П(С)БО 7 та МСБО 16, на відміну від Податкового кодексу, відсутні вартісних обмежень під час віднесення активу до основних засобів. Основними критеріями, відповідно до яких активи визначаються основними засобами є тим, щоб цей актив використовувався в діяльності підприємства протягом більше одного року та його використання забезпечувало економічну вигоду у майбутньому.

У науковій літературі тлумачення поняття «основні засоби» залежить від того, на чому акцентує увагу автор. У таблиці 1.1 наведено різні тлумачення дефініції основних засобів. Аналіз визначень даного поняття, запропонованих різними авторами, виявляє два основних підходи до їх сутності. Перший підхід розглядає основні засоби як матеріальні активи або матеріальні цінності. Другий підхід розглядає основні засоби як засоби праці.

Спільними критеріями, що лежать в основі визначення поняття «основні засоби» є матеріальність (наявність матеріальної форми), призначення (використання в процесі виробництва, постачання товарів, надання послуг, здача в оренду іншим особам або для адміністративних і соціально-культурних функцій, тощо.), річний цикл (період корисного використання активів перевищує один рік).

Таким чином, можна сказати, що поняття «основні засоби» можна розуміти як матеріальні активи або засоби праці, які мають матеріальну форму і призначені

для використання в процесі господарської діяльності, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з їх зносом.

Таблиця 1.1

Дефініція «основні засоби» у вітчизняних літературних джерелах

№	Автор, джерело	Визначення
1.	Бутинець Ф.Ф. [6]	Матеріальні активи, які підприємство утримує для використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (чи операційного циклу, якщо він більший за рік).
2.	Михайлов А.М. [28]	Активи, які беруть участь у декількох операційних циклах, не втрачаючи при цьому своєї натурально-речової форми, переносять свою вартість на знов створену продукцію частинами у вигляді нарахованої амортизації, строк корисного використання яких перевищує один рік та від використання яких підприємство очікує економічну вигоду
3.	Чумаченко М.Г. та ін. [14]	Сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним і моральним зносом
4.	Довгалюк Н.В. [11]	Матеріальні активи підприємства будь-якої форми власності, що неодноразово задіюються у виробничих циклах, зберігають свою натуральну форму, переносячи свою вартість на вироблену продукцію частинами, строк використання яких перевищує один рік (або операційний цикл), призначені для експлуатації самим підприємством, для надання в оренду іншим фізичним чи юридичним особам, що в сукупності дає змогу одержувати економічну вигоду для підприємства
5.	Завадський Й.С. [17]	Засоби праці, що беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово, в міру зношення, переносять свою вартість на продукцію, що виробляється.
6.	Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б., Кисла В.І. [7]	Засоби праці, які використовуються (експлуатуються) впродовж тривалого часу, зберігаючи при цьому свою первісну фізичну форму, і переносять свою вартість на вироблений продукт частинами протягом декількох виробничих циклів унаслідок фізичного та морального зносу.
7.	Черненко С.К. [58]	Засоби праці виробничого і невиробничого призначення, що беруть участь у процесі виробництва впродовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово (у міру зношення) переносять свою вартість на вироблену продукцію.

Джерело: побудовано на основі досліджень зазначених авторів

В ході експлуатації основних засобів, вони зазнають фізичного (матеріального) та морального (техніко-економічного) зносу. Під фізичним зносом основних засобів розуміють поступову втрату основними фондами власних первісних техніко-експлуатаційних якостей, своєї споживчої вартості, що викликає зменшення її реальної вартості, тобто з'являється економічний знос [54]. Фізичний знос пов'язаний з фізичним зношуванням та пошкодженням основних засобів в процесі їх експлуатації.

Моральний знос відбувається тоді, коли основні засоби втрачають свою актуальність або ефективність внаслідок змін у технологіях, стають застарілими з технічної точки зору і втрачають свою ефективність у порівнянні з новішими моделями або технологіями.

Термін корисного використання основних засобів становить очікуваний термін використання об'єкта з урахуванням його потужності чи продуктивності, передбаченого фізичного та морального зносу, правових обмежень щодо термінів використання.

Залежно від особливостей, стану основних засобів, оцінки основних засобів, часу, розрізняють наступні види вартості згідно п. 4 П(С)БО 7:

- Первісна вартість - історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів;

- Справедлива вартість - сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату;

- Переоцінена вартість - вартість необоротних активів після їх переоцінки;

- Вартість, яка амортизується - первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості;

- Ліквідаційна вартість - сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство/установа очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією);

- Амортизація - систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації);
- Залишкова вартість - різниця між первісною (переоціненою) вартістю необоротного активу і сумою його накопиченої амортизації (зносу) [41].

На рис. 1.1 узагальнено основні ознаки та сутність основних засобів.

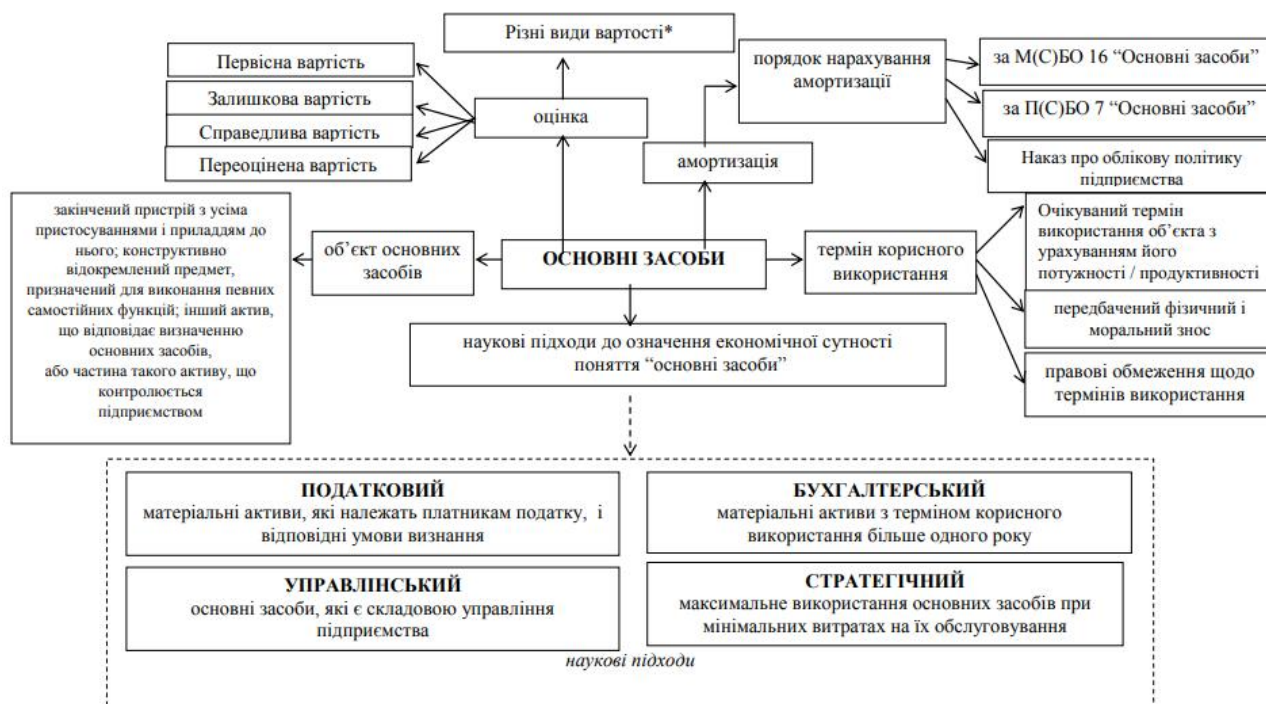

Рис. 1.1 Основні ідентифікаційні ознаки основних засобів [27]

Ефективне використання основних засобів передбачає оптимальне розміщення, використання та технічне обслуговування цих засобів, що включає правильне планування виробничих потоків, а також оновлення та модернізацію основних засобів. Ефективне використання основних засобів допомагає досягти оптимальних показників продуктивності та підвищити прибутковість підприємства.

Управління основними засобами підприємства виступає важливим інструментом для зростання ефективності використання основних засобів та реагування на внутрішні та зовнішні зміни.

Колісник Н.А. розглядає управління основними засобами підприємства, як систему взаємопов'язаних елементів, що направлена на організацію процесів формування, оновлення, використання основних засобів, планування,

регулювання, моніторинг, контроль, прогнозування, оптимізацію та реорганізацію їх використання, продовження терміну корисної служби, прийняття дієвих управлінських рішень шляхом використання методів управління, що має за мету зростання конкурентоспроможності, отримання економічного ефекту, забезпечення довгострокового стабільного функціонування, досягнення намічених темпів зростання за умови врахування змін внутрішнього та зовнішнього середовища, загроз, ризиків, внутрішніх можливостей та наявного потенціалу підприємств, достатності інформаційного забезпечення[23].

Основне завдання в управлінні основними засобами підприємства полягає у забезпеченні своєчасного оновлення основних засобів праці та високої ефективності їх використання. Процес управління основними засобами потребує вирішення підприємством наступних завдань:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій і розширеній основі;
- забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення основних засобів та оптимізація їх структури [33].

Управління основними засобами на підприємствах є передумовою успішного використання основних засобів, відіграє важливу роль, оскільки дає можливість організувати процес використання, формування, оновлення, вибуття основних засобів, визначити в них потребу, коригувати стратегію управління, прийняти обґрунтовані, ефективні управлінські рішення, раціонально використовувати фінансові ресурси та досягнути сформульованих цілей, поставлених завдань, місії діяльності, сформувати напрями оптимізації процесу управління основними засобами, а також враховує вплив факторів виробництва. Доцільно відзначити, що ефективність управління основними засобами залежить від ступеня їх зносу, оновлення, що впливає на капіталовіддачу, рівень продуктивності застосування [23].

Матвійчук Л.О. у своїй праці визначає доцільні етапи управління основними засобами підприємства (рис. 1.2). Вона зазначає, що в основу управління основними засобами доцільно покласти не лише класичні методи поєднання обліку та аудиту, а й аналітичний інструментарій. При цьому рекомендовано за основу обрати загальний результат-прибуток й ідентифікувати роль основних засобів у його формуванні. Ефективність управління основними засобами залежить від їх технічного стану та оновлення, оскільки незадовільний стан призводить до зменшення капіталовіддачі [27].

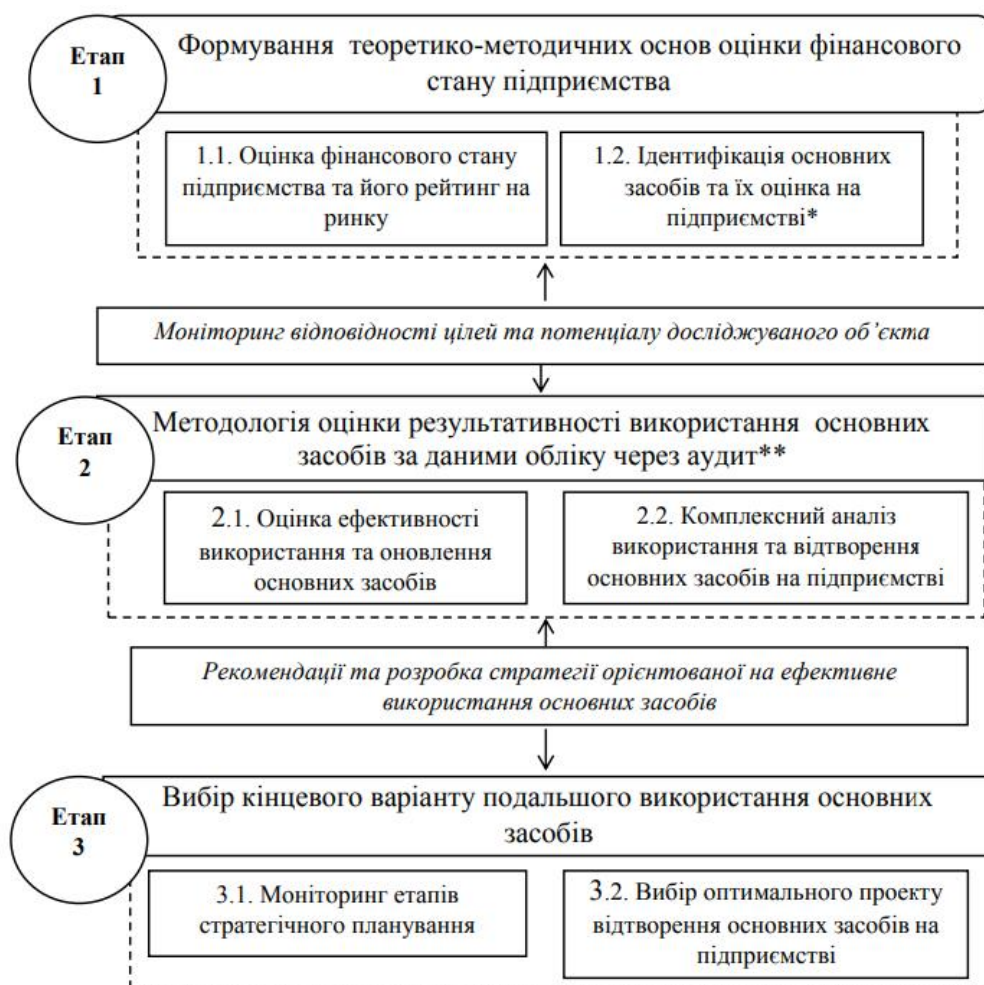

Рис. 1.2 Доцільний алгоритм управління основними засобами підприємства [27].

Примітка. * - складовими цього пункту є: організація обліку (облікова політика щодо основних засобів); класифікація та оцінка основних засобів; вибір форми обліку; аналітичний і синтетичний облік; формування звітності та загалом інформаційної бази для усіх подальших етапів управління основними засобами; ** - аудит, що базується на застосуванні інструментарію аналізу ефективності.

Принципи організації підприємством системи управління використанням основних засобів передбачає:

1. Забезпечення максимального використання всіх наявних основних засобів у господарській діяльності.
2. Встановлення чітких показників ефективності використання основних засобів, а саме: цільової величини прибутку.
3. Забезпечення умов прискорення оборотності основних засобів, задіяних у виробничому процесі.
4. Забезпечення мінімізації втрат вартості основних засобів в процесі їх використання.
5. Здійснення контролю за використанням основних засобів на кожному запланованому етапі управління [33].

І.В. Поповиченко, К.О. Спірідонова, А.Є. Загустіна у своїй праці виділяють комплекс заходів із покращення використання основних засобів на підприємстві, а саме збільшення екстенсивного завантаження та підвищення інтенсивного навантаження.

1. Екстенсивний – вид відтворення, що знаходить своє вираження насамперед у збільшенні часу роботи основних виробничих фондів. Зокрема, перевага повинна надаватися насамперед заходам, спрямованим на підвищення змінності роботи устаткування, що приводить до зростання обсягів виробництва продукції і підвищення ефективності використання основних засобів. У зв'язку з цим на підприємствах необхідно забезпечувати оптимальну структуру складових засобів праці, досягнення пропорцій між робочою силою і відповідними видами машин і устаткування, тобто повинна зростати питома вага прогресивного нового устаткування, удосконалюватись організація функціонування виробничої інфраструктури, що сприятиме поліпшенню технічного обслуговування основних підрозділів підприємства, перерозподілу працюючих в його межах, вивільненню робітників у допоміжних виробництвах і залучення їх після відповідної підготовки до роботи в основних цехах, щоб підвищити змінність наявного у них

устаткування. Отже, екстенсивне поліпшення використання основних фондів та виробничих потужностей має певні межі [32].

2. Інтенсивний – вид відтворення, завдяки якому збільшується віддача засобів праці на одиницю часу. Цей напрям має набагато ширші можливості поліпшення використання основних фондів та виробничих потужностей, що передбачає підвищення ступеня завантаження устаткування за одиницю часу. Підвищення інтенсивного завантаження устаткування може бути досягнуто шляхом модернізації діючого устаткування, машин та механізмів, встановлення оптимального режиму їхньої роботи [32].

Узагальнюючи, основні засобами та управління ними є важливим аспектом діяльності будь-якого підприємства. Ефективне управління основними засобами допомагає забезпечити оптимальне використання цих активів, максимізувати їхню продуктивність і тривалість служби, а також планувати капітальні вкладення для їхнього розвитку і модернізації.

1.2 Класифікація основних засобів та джерела їх формування

Не менш важливим питанням є визначення класифікаційних ознак розподілу основних засобів. Науково обґрунтована класифікація в практичній діяльності використовується для організації аналітичного і синтетичного обліку наявності та руху об'єктів, при нарахуванні амортизації і визначенні розміру зносу, а також при інвентаризації основних засобів.

На сьогодні існує значна кількість класифікацій основних засобів, яка є як законодавчо визначена, так і розроблена та узагальнена науковцями. На основі узагальнення наукової літератури можна виділити найбільш поширені групи класифікації (таблиця 1.2):

- галузевою ознакою;
- функціональним призначенням;
- ступенем використання;
- ознакою належності;
- натурально-матеріальним складом;

- за джерелами фінансування;
- за характером відображення зносу.

Таблиця 1.2

Класифікація основних засобів

<i>№</i>	<i>Ознаки</i>	<i>Групи</i>
1.	За функціональним призначенням	Виробничі Невиробничі
2.	За галузевою ознакою	Промислового призначення Сільськогосподарського призначення Транспортного призначення Будівельного призначення Тощо
3.	За належністю	Власні Орендовані
4.	За ступенем використання	Діючі Недіючі Запасні
5.	За натурально-матеріальним складом	Земельні ділянки, будинки, споруди та передавальні пристрої Машини й пристрої Транспортні засоби Прилади, інвентар Багатолітні насадження Інші необоротні матеріальні активи
6.	За характером відображення зносу	Основні засоби, які амортизуються Основні засоби, які не амортизуються
7.	За джерелами фінансування	Внесені до статутного фонду підприємства Придбані за власні кошти підприємства Придбані за рахунок позикових коштів Безоплатно отримані основні засоби Отримані внаслідок обміну на подібний або неподібний актив

Джерело: складено автором на основі даних [60], [26]

Отже, за функціональним призначенням основні засоби поділяються на:

- виробничі, що безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або сприяють його здійсненню (будівлі, споруди, обладнання, робочі машини, тощо), що діють у сфері матеріального виробництва;

- невиробничі, що не беруть безпосередньої або побічної участі у процесі виробництва та призначені в основному для обслуговування комунальних і культурно-побутових потреб трудящих (будови, споруди, обладнання, які використовуються у невиробничій сфері).

За галузевою ознакою основні засоби підприємства умовно поділяють 94 на засоби сільськогосподарського призначення, промислового призначення, будівельного, транспортного, основні засоби галузі зв'язку та ін. Кожна галузь діяльності має свої особливості, що впливають на вибір об'єктів основних засобів та їх використання в подальшому.

За належністю основні засоби поділяються на орендовані та власні. Власні засоби можуть формуватися за рахунок власних джерел (капітал, прибуток). В свою чергу, їх розділяють на об'єкти, які підлягають амортизації, і на об'єкти, за якими амортизація не нараховується. Орендовані основні засоби, які взяті у тимчасове користування у фізичних чи юридичних осіб за відповідну орендну плату. Орендовані основні засоби показують у Балансі орендодавця, тим самим виключається можливість подвійного обліку одних й тих самих засобів та відповідної амортизації.

За використанням основні засоби поділяють на: діючі - усі основні засоби, що використовуються у господарстві, недіючі - ті, що не використовуються у даний період часу у зв'язку з тимчасовою консервацією підприємств або окремих цехів; запасні - різне устаткування, що знаходиться в резерві й призначена для зміни об'єктів основних засобів, що вибули або ремонтуються.

За джерелами фінансування основні засоби поділяються на ті, що: внесені до статутного фонду підприємства; придбані за власні кошти підприємства; придбані за рахунок позикових коштів; безоплатно отримані основні засоби; отримані внаслідок обміну на подібний або неподібний актив (бартерні операції).

За натурально-речовим складом основні засоби поділяють на:

- будинки. Під будинками розуміють будівлі, а саме: приміщення, пристосовані для постійного або тимчасового перебування в них людей, а також об'єкти власності, функціонально пов'язані з такими приміщеннями.;
- споруди. До них відносять об'єкти нерухомості, відмінні від будівель;
- машини і пристрої. Під ними розуміють механізм чи сукупність механізмів для виконання якої-небудь роботи;

- транспортні засоби. Транспортні засоби – це засоби, пов’язані з переміщенням людей і вантажу, а також магістральні трубопроводи;
- прилади та інвентар. Інструменти, прилади та інвентар – це засіб (зазвичай ручний) для здійснення роботи;
- багаторічні насадження. До багаторічних насаджень можна відносити: сільськогосподарське угіддя, що використовується під штучно створені деревесні, кущові або трав’янисті багаторічні насадження, призначені для отримання врожаю плодово-ягідної, технічної та лікарської продукції, а також для декоративного оформлення території;
- земельні ділянки. Під земельними ділянками розуміють частину земної поверхні, що має фіксовані межі, характеризується певним місцезонаштуванням, природними властивостями, фізичними параметрами, правовим і господарським станом та іншими характеристиками;
- передавальні пристрої. Під ними розуміють електромережі, трубопроводи, теплові і газові мережі, трансмісії;
- інші основні засоби. До них відносять будь-який основний засіб, який не ввійшов до попередніх груп [26].

Розглянемо загальну класифікацію основних засобів, що визначена законодавством (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація основних засобів згідно законодавства

П(с)БО 7	Податковий кодекс України	МСБО 16
1. Основні засоби - земельні ділянки - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов’язані з будівництвом - будівлі, споруди та передавальні пристрої - машини та обладнання - транспортні засоби - інструменти, прилади інвентар (меблі) - тварини 2. Інші необоротні матеріальні активи - бібліотечні фонди	- земельні ділянки - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов’язані з будівництвом будівлі, споруди, передавальні пристрої - машини та обладнання - транспортні засоби - інструменти, прилади, інвентар (меблі) – тварини - багаторічні насадження - інші основні засоби - бібліотечні фонди, збереження Національного архівного фонду України	- земля - земля та будівлі - машини та обладнання - кораблі - літаки - автомобілі - меблі та приладдя - офісне обладнання

Продовж. табл. 1.3

- малоцінні необоротні матеріальні активи - тимчасові (нетитульні) споруди - природні ресурси - інвентарна тара - предмети прокату - інші необоротні матеріальні активи	- малоцінні необоротні матеріальні активи - тимчасові (нетитульні) споруди - природні ресурси - інвентарна тара - предмети прокату - довгострокові біологічні активи	
--	---	--

Джерело: складено автором на основі даних [41], [43], [29].

Для цілей бухгалтерського обліку, згідно з П(с)БО 7 і Плану рахунків бухгалтерського обліку України на основі Наказу Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999, основні засоби поділяють на основні засоби та інші необоротні матеріальні активи, які, у свою чергу, теж поділяють на групи. Податковим кодексом України, для нарахування амортизації, основні засоби поділені на 16 груп. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» передбачає їхній поділ на вісім класів.

Згідно з класифікацією, що наведена в Податковому кодексі, для кожної окремої групи встановлено мінімально допустимі строки корисного використання об'єктів, які становлять від 2-х до 20-ти років.

Основні засоби можуть надходити на підприємство різними шляхами, які можна умовно поділити на дві частини: надходження, пов'язане з витрачанням як грошових, так і матеріальних ресурсів підприємства, та надходження, що не супроводжується витратами (Рис.1.3) [19].

До формування основних засобів, що супроводжується витратами, належить:

- придбання за грошові кошти готових основних засобів, виготовлення основних засобів власними силами;
- обмін різноманітних активів підприємства на основні засоби (подібний та неподібний).

Також до цієї групи господарських операцій належать операції, пов'язані з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що супроводжуються різноманітними витратами і призводять до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від

використання об'єкта, та витрати на утримання об'єктів основних засобів у робочому стані (поточний ремонт) [19].

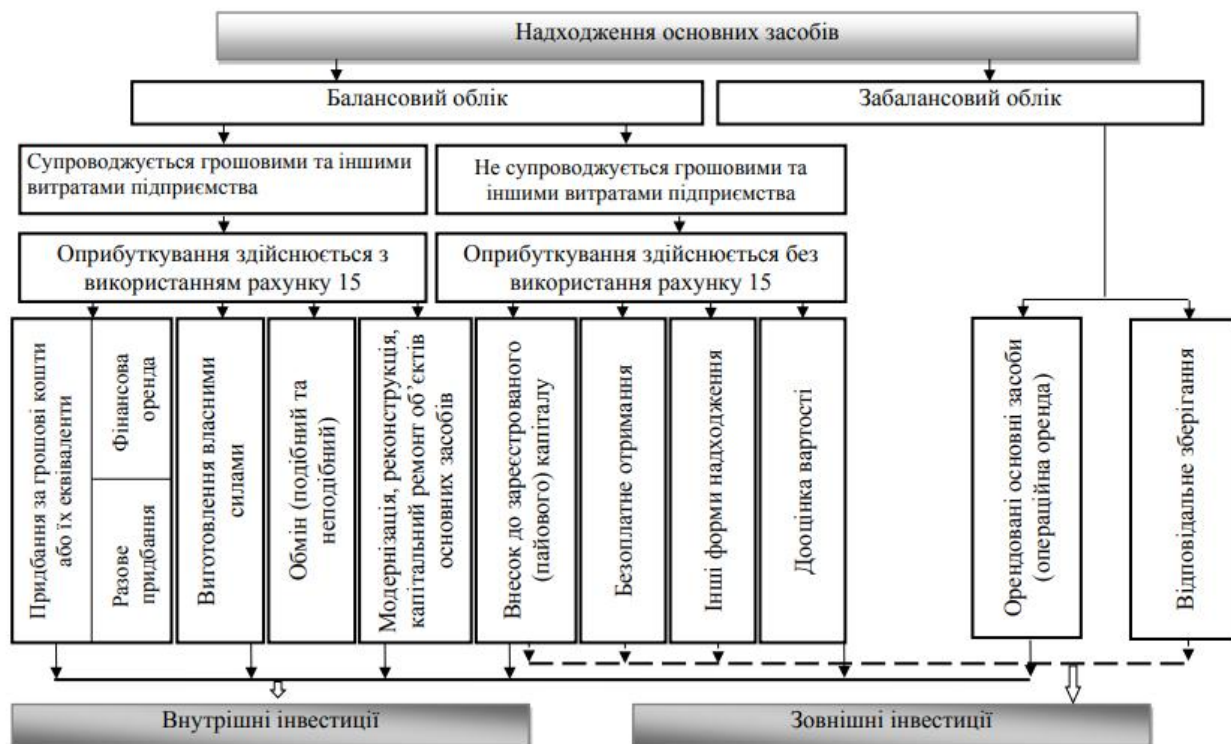

Рис. 1.3. Джерела формування основних засобів [19]

До формування основних засобів, що не супроводжується витратами, належить::

- погашення заборгованості учасниками по внесках до зареєстрованого (пайового) капіталу;
- безоплатне отримання основних засобів (у тому числі отримання як цільове фінансування);
- переоцінка (дооцінка) об'єктів основних засобів.
- інші форми надходжень.

Крім цього, забалансовий облік надходження основних засобів, передбачає формування основних засобів за рахунок:

- оренди основних засобів;
- відповідального зберігання (без права використання ОЗ).

Придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, яка визначається як історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших

активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів. До первісної вартості об'єкта основних засобів включаються такі витрати:

- 1) вартість основних засобів, що сплачується постачальнику активів;
- 2) реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;
- 3) суми ввізного мита, суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємством);
- 5) витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;
- 6) витрати на установку, монтаж, налагодження основних засобів;
- 7) інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Основні засоби, що отримані безплатно, оцінюються за їх справедливою вартістю на дату отримання. В той же час, первісною вартістю основних засобів, що внесені до статутного капіталу підприємства, визнається погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість.

Первісна вартість об'єкта основних засобів, отриманого в обмін на подібний об'єкт, дорівнює залишковій вартості переданого об'єкта основних засобів. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то первісною вартістю об'єкта основних засобів, отриманого в обмін на подібний об'єкт, є справедлива вартість переданого об'єкта з включенням різниці до витрат звітного періоду.

Первісна вартість об'єкта основних засобів, придбаного в обмін (або частковий обмін) на неподібний актив, дорівнює справедливій вартості переданого немонетарного активу, збільшеній (зменшеній) на суму грошових коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну [41].

Класифікаційні ознаки розподілу основних засобів визначаються для організації аналітичного і синтетичного обліку, нарахування амортизації, визначення розміру зносу та проведення інвентаризації. Врахування

класифікаційних ознак сприяє систематизації та організації даних про основні засоби, що є важливим для ефективного управління цими активами на підприємстві.

1.3 Оцінка ефективності використання основних засобів

На успішне управління засобами впливає багато чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. На структуру, динаміку та обсяг основних засобів впливає: характер та особливості процесу виробництва; тип виробництва; технології, рівень спеціалізації і кооперації, методи організації виробництва [40].

Перед аналізом основних засобів постають такі завдання, як: оцінка забезпеченості підприємства основними засобами; визначення складу та структури основних засобів, ступеня їх оновлення та вибуття; аналіз технічного стану основних засобів; визначення рівня фондівддачі, її динаміки, вивчення впливу зміни розміру основних засобів і фондівддачі на обсяг робіт; виявлення резервів підвищення фондівддачі, поліпшення використання техніки; визначення шляхів зниження витрат на утримання та експлуатацію машин і механізмів; оцінка виявлених резервів і розроблення заходів щодо поліпшення використання активної частини основних засобів [32].

Н.Ю. Єршова, О.В. Портна зазначають, що мета аналізу основних засобів підприємства полягає у кількісному та якісному оцінюванні складу, структури і динаміки основних засобів, оцінюванні забезпеченості й ефективності їх використання у виробничому процесі та пошуку потенційних можливостей підвищення фондівддачі і покращання технічної оснащеності виробництва за умови найбільш інтенсивного використання основних засобів [56]. Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній вважають, що оптимізація використання основних виробничих засобів багато в чому залежить від наявності обґрунтованої системи показників оцінювання рівня ефективності використання основних засобів, яка містить загальні (вартісні) та часткові (натуральні) показники [16].

У табл. 1.4 узагальнено погляди науковців щодо напрямів аналізу основних засобів підприємства.

Таблиця 1.4

Напрями аналізу основних засобів

Автор	Напрями аналізу основних засобів
Мошенський С. З., Олійник О. В.	– Аналіз забезпеченості основними засобами: аналіз динаміки, складу та структури виробничих і невиробничих основних засобів; аналіз технічного стану основних засобів; аналіз руху (зокрема оновлення) – Аналіз ефективності використання основних засобів: аналіз за показниками фондовіддачі; аналіз екстенсивного та інтенсивного використання виробничого устаткування; аналіз ефективності використання виробничих потужностей
Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г.	– Аналіз динаміки, складу і структури основних засобів: темп приросту, фондоозброєність – Аналіз стану основних засобів: коефіцієнт зношеності, коефіцієнт придатності, коефіцієнт вибуття, оновлення і приросту – Аналіз використання основних засобів: фондовіддача, фондомісткість, показник середнього строку корисного використання та середнього віку основних засобів – Аналіз використання виробничого обладнання: показники екстенсивного та інтенсивного використання
Чернелевський Л. М.	– Аналіз зношеності основних засобів на початок року – Аналіз надходження і вибуття основних засобів – Аналіз наявності та ефективності використання основних засобів: аналіз впливу основних засобів на виконання програми, аналіз використання обладнання, аналіз випуску продукції на одну гривню основних засобів – Аналіз забезпеченості основними засобами – Аналіз зношеності основних засобів на кінець року

Джерело: складено автором на основі даних [26], [15], [13]

Узагальнюючи основні напрями аналізу ефективності використання основних засобів, ми можемо виділити наступні три групи, які охоплюють:

1. Забезпечення основних засобів на підприємстві, включає оцінку наявності необхідних засобів для забезпечення господарських потреб.
2. Стан та рух основних засобів, включає оцінку їх технічного стану, зносу, амортизації, відображає динаміку змін наявності та руху основних засобів..
3. Ефективність використання основних засобів, охоплює оцінку продуктивності та рентабельності використання засобів, а також оптимального використання виробничих потужностей.

Забезпеченість основними засобами характеризують такі показники, як: фондоозброєність, фондомісткість, коефіцієнт реальної вартості основних засобів

у майні підприємства, наявність та відповідність фактичної кількості основних засобів до нормативної, для виконання виробничої програми і договірних зобов'язань.

Фондомісткість (Φ_M) – показник, що визначає необхідний обсяг залучення основних засобів для формування 1 грн. чистого доходу. Розраховується як відношення середньорічної вартості ОЗ до чистого доходу:

$$\Phi_M = \frac{\text{Середньорічна вартість ОЗ}}{\text{Чистий дохід}} \quad (1.1)$$

Фондоозброєність (Φ_{OZ}) – характеризує забезпеченість персоналу підприємства основними засобами. Розраховується як відношення середньорічної вартості ОЗ до середньооблікової чисельності працівників:

$$\Phi_{OZ} = \frac{\text{Середньорічна вартість ОЗ}}{\text{Середньооблікова чисельність працівників}} \quad (1.2)$$

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства (K_{pv}) визначається як відношення вартості основних виробничих засобів (за вирахуванням суми їхнього зносу) до вартості майна підприємства. Нормативне значення даного показника має становити $> 0,5$ (або 50%).

$$K_{pv} = \frac{\text{Залишкова вартість основних засобів}}{\text{Вартість майна підприємства}} \quad (1.3)$$

Аналізуючи стан основних засобів, розраховують коефіцієнт зносу основних засобів та вивчають його динаміку за певні періоди. Також розраховують та досліджують коефіцієнти вибуття, оновлення основних засобів тощо [32]. До показників стану основних виробничих засобів, належить: коефіцієнт зносу ОЗ, коефіцієнт придатності, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття та коефіцієнт приросту основних засобів;

Коефіцієнт зносу (K_{zn}) характеризує ступінь фізичного зносу основних засобів та визначається як відношення загальної суми амортизаційних відрахувань за всі роки експлуатації (Знос) до первісної вартості основних засобів. Нормативне значення даного показника має становити $> 0,5$ (або 50%).

$$K_{zn} = \frac{\text{Знос}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}, \quad (1.4)$$

Коефіцієнт придатності ($K_{прд}$) є взаємопов'язаним з коефіцієнтом зносу,

визначається як відношення первісної вартості основних засобів за мінусом зносу до первісної вартості основних засобів або як одиниця мінус коефіцієнт зносу:

$$K_{\text{прид}} = \frac{\text{Первісна вартість ОЗ} - \text{Знос}}{\text{Первісна вартість ОЗ}} \quad (1.5)$$

або

$$K_{\text{прид}} = 1 - K_{\text{зн}} \quad (1.6)$$

Коефіцієнт оновлення основних ($K_{\text{он}}$) засобів показує частку введених в експлуатацію основних засобів у загальній їх вартості. Розраховується як відношення вартості основних засобів введених в експлуатацію до первісної вартості основних засобів наявних на кінець звітного періоду.

$$K_{\text{он}} = \frac{\text{Вартість ОЗ, введених в експлуатацію}}{\text{Первісна вартість ОЗ на кінець року}} \quad (1.7)$$

Коефіцієнт вибуття ($K_{\text{виб}}$) основних засобів визначає частку виведених з експлуатації основних засобів у загальній їх вартості та визначається відношенням вартості вибутих основних засобів до вартості основних засобів на початок періоду.

$$K_{\text{виб}} = \frac{\text{Вартість ОЗ, виведених з експлуатації}}{\text{Первісна вартість ОЗ на початок року}} \quad (1.8)$$

Коефіцієнт приросту ($K_{\text{пр}}$) основних засобів характеризує динаміку загальної вартості основних засобів та розраховується за формулою. Розраховується як відношення абсолютного приросту вартості основних фондів за аналізований період до їх вартості на початок періоду.

$$K_{\text{пр}} = \frac{\text{Вартість ОЗ, введ. в експл.} - \text{Вартість ОЗ, вивед. з експл.}}{\text{Середньорічна вартість ОЗ}} \quad (1.9)$$

Аналіз ефективності використання основних засобів відображає співвідношення отриманих фінансових результатів організації і використаних для досягнення цих результатів основних засобів. До показників ефективності використання основних засобів відноситься: фондоддача, рентабельність основних засобів, абсолютна сума прибутку на одну гривню основних засобів.

Фондоддача (F_v), основний показник ефективності використання основних засобів, який відображає міру їх доходності. Розраховується як відношення вартості виробленої продукції до середньорічної вартості основних засобів.

$$\Phi_B = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна вартість ОЗ}} \quad (1.10)$$

Рентабельність основних засобів характеризує величину прибутку, що припадає на одну гривню основних засобів. Визначається як відношення прибутку до середньої вартості основних засобів

$$P_{OZ} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість ОЗ}} * 100\% \quad (1.11)$$

Головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних засобів підприємства є зростання обсягу виробництва продукції за допомогою технічних, організаційних та економічних заходів.

У процесі аналізу основних засобів серйозну увагу приділяють показникам їхньої структури. Проводячи аналіз основних засобів, їх необхідно розділяти на активні й пасивні та обчислювати питому вагу кожного виду. У процесі аналізу доцільно також звернути увагу на те, яка частина основних засобів віддана або взята в оренду, яку земельну площу має підприємство та як її використовує [32].

Стан основних фондів підприємства та ефективне їх використання в господарському обороті мають прямий вплив на якість продукції, ефективність виробництва і конкурентоспроможність підприємства. Для оцінки стану та ефективності експлуатації основних засобів використовуються показники, які характеризують обсяг основних засобів, темпи їх зростання за відповідні періоди, співвідношення окремих груп у загальній вартості фондів (їх структуру), визначають активну частину фондів, причини зміни їх обсягів і структури та шляхи її поліпшення [40]. Загальна оцінка основних засобів допомагає управлінцям приймати обґрунтовані рішення щодо планування, використання та модернізації даних активів.

Надійність та якість продукції, технічний рівень забезпечення виробництва є важливим питанням в успішному управлінні ОЗ, яке в значній мірі залежить від техніки стану основних фондів підприємства та ефективного її використання в господарському обороті.

1.4. Нормативно-правове забезпечення відносин у сфері використання основних засобів

Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку являє собою сукупність законодавчих, нормативних правових та методичних документів, затверджених вищими органами влади України, які безпосередньо регулюють сферу бухгалтерського обліку. Методологічне регулювання бухгалтерського обліку, в тому числі обліку основних засобів, в Україні здійснює Міністерство фінансів, яке розробляє [44]:

- плани рахунків бухгалтерського обліку;
- положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерського обліку;
- обсяг, форми і порядок складання річної (квартальної) фінансової звітності;
- порядок ведення облікових реєстрів різними підприємствами;
- інші нормативні документи, які визначають правила ведення обліку в цілому та окремих господарських операцій.

При веденні обліку основних засобів та складанні звітності важливим є вивчення нормативно-правового регулювання, яке можна поділити на чотири рівні:

I-рівень – законодавчий – визначає сутність бухгалтерського обліку, його завдання, основні поняття, що використовуються, порядок регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку. Включає Конституцію України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV.

II-рівень – нормативний - Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», який регулює методологічні засади ведення обліку основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, та ряд інших П(С)БО. Визначає загальні принципи і правила ведення бухгалтерського обліку основних засобів.

III-рівень – методичний - Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій

підприємств і організацій; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів; Методичні рекомендації про застосування регістрів бухгалтерського обліку; Інші нормативно-правові акти. Документи цього рівня носять рекомендаційний характер, у них викладені методичні вказівки та роз'яснення з окремих питань бухгалтерського обліку основних засобів.

IV-рівень – організаційний - Наказ про облікову політику підприємства; Робочий план рахунків для обліку необоротних матеріальних активів; Наказ про проведення інвентаризації; посадові інструкції; графіки документообігу та інвентаризації; регламенти бухгалтерських та інших адміністративних служб та порядок організації та реалізації внутрішнього контролю. Ця група документів формується в рамках системи управління конкретного підприємства [53].

Облік основних засобів в Україні регулюється багатьма нормативно-правовими актами. Основними законодавчими документами, що регулюють відносини у сфері використання основних засобів є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Методичні рекомендації по бухгалтерському обліку основних засобів та Податковий Кодекс України, які у взаємозв'язку визначають методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, а також порядок розкриття інформації про них у фінансовій звітності.

Податковий кодекс України визначає поняття амортизації, вартості, що амортизується, первісної, ліквідаційної вартості, класифікація основних засобів у залежності від строку їх корисного використання та об'єкти основних засобів, що підлягають амортизації.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає загальні вимоги до фінансової звітності, звітний період, строки подання та її оприлюднення. Даний закон визначає, що метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства. Бухгалтерський облік є обов'язковим видом

обліку, який ведеться підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку [44].

Формування інформації в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності про основні засоби регулюється Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. До стандартів, що регулюють ведення обліку основних засобів, можна віднести [21]:

- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» - розкриває склад та елементи фінансової звітності, наводить якісні характеристики фінансової звітності та принципи її підготовки та регулює розкриття інформації у фінансовій звітності.

- П(С)БО 7 «Основні засоби» - наводить критерії визнання об'єкта основних засобів активом, вказує на методи оцінки, переоцінки та амортизації основних засобів, регулює формування інформації про зменшення корисності та вибуття основних засобів, а також розкриття інформації про них у примітках до фінансової звітності.

- П(С)БО 14 «Оренда» - вирізняє фінансову та операційну оренду, і відповідним чином надає інформацію про ведення обліку оренди як в орендаря, так і в орендодавця, про продаж активу з укладанням угоди про його одержання продавцем в оренду і розкриття інформації про оренду в примітках до фінансової звітності.

- П(С)БО 27 «Необоротні активи , утримувані для продажу, та припинена діяльність» - визначає критерії визнання та оцінки необоротних активів, утримуваних для продажу, визнання та оцінку припиненої діяльності, та вказує інформацію, що наводиться в примітках до фінансової звітності про активи та групи вибуття, утримувані для продажу, а також припинену діяльність.

- П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» - визначає критерії визнання та оцінки зменшення корисності активів, надає інформацію про облік відновлення корисності активу, зменшення та відновлення корисності групи

активів, яка генерує грошові потоки та її розкриття у примітках до фінансової звітності.

- П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» - визначає критерії визнання та оцінки інвестиційної нерухомості, умови переведення нерухомості до інвестиційної нерухомості та виведення зі складу інвестиційної нерухомості, вибуття інвестиційної нерухомості, та відображення таких операцій у примітках до фінансової звітності.

Методичні рекомендації по бухгалтерському обліку основних засобів містять вказівки щодо класифікації основних засобів, обліку надходжень основних засобів, обліку основних засобів в оренді, обліку амортизації основних засобів, обліку ремонту та поліпшення основних засобів, переоцінки та зменшення корисності основних засобів, обліку вибуття основних засобів, обліку незавершених капітальних інвестицій та кореспонденцію рахунків бухгалтерського обліку операцій з основними засобами.

Державна служба статистики України наказом №238 від 17.09 2021 р. скасувало наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995 року №352 «Про затвердження типових форм первинного обліку» (Форми «ОЗ»). Однак для суб'єктів державного сектору існують власні типові форми первинних документів щодо ОЗ, які були затверджені наказом Міністерства фінансів України від 13 вересня 2016 р. «Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання» № 818.

Згідно п. 6 наказу №818 Міністерства фінансів України типові форми з обліку та списання основних засобів можуть застосовуватися юридичними особами, створеними відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також представництвами іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Типові форми первинних документів з обліку та списання основних засобів та їх загальна характеристика застосування відповідно до наказу №818 Міністерства фінансів України, приведена у табл. 1.5.

Таблиця 1.5.

Типові форми первинних документів з обліку та списання основних засобів

Назва форми	Коротка характеристика застосування форми
Акт введення в експлуатацію основних засобів	оформлення господарських операцій із зарахування об'єктів незавершених капітальних інвестицій до складу основних засобів, які придбані, створені (виготовлені), а також для введення в експлуатацію безоплатно отриманих ОЗ
Акт приймання-передачі основних засобів	оформлення господарських операцій з безоплатного отримання та передачі основних засобів, крім безоплатної передачі основних засобів, які є об'єктами права державної та комунальної власності
Акт внутрішнього переміщення основних засобів	оформлення господарських операцій з руху основних засобів в межах суб'єкта державного сектору
Акт передачі на ремонт, реконструкцію та модернізацію основних засобів	оформлення господарських операцій з передачі основних засобів на ремонт, реконструкцію чи модернізацію
Акт приймання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих основних засобів	оформлення господарських операцій з приймання основних засобів після ремонту, реконструкції та модернізації
Акт списання основних засобів (часткової ліквідації)	оформлення господарських операцій з вибуття основних засобів (крім транспортних засобів та документів бібліотечного фонду) у разі повної ліквідації або вибуття частини об'єкта основних засобів при частковій ліквідації
Акт списання групи основних засобів	оформлення вибуття основних засобів, щодо яких ведеться груповий облік
Акт списання транспортних засобів	оформлення господарських операцій з вибуття транспортних засобів внаслідок їх зношення, знищення в результаті аварій, стихійного лиха тощо.
Інвентарна картка обліку об'єкта основних засобів	є регістром аналітичного обліку ОЗ і відкривається на об'єкт ОЗ бухгалтерською службою в одному примірнику та заповнюється на підставі акта введення в експлуатацію ОЗ, акта приймання-передачі ОЗ, технічної та іншої супровідної документації, а також інших первинних документів
Інвентарна картка групового обліку основних засобів	є регістром аналітичного обліку і застосовується для групового обліку однорідних об'єктів ОЗ, які мають одне і те саме призначення, однакову технічну характеристику і вартість
Інвентарна картка обліку тварин і багаторічних насаджень	є регістром аналітичного обліку і застосовується для індивідуального обліку тварин і багаторічних насаджень
Розрахунок амортизації основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) періоду, за який нараховується амортизація	визначення суми амортизації об'єктів основних засобів із зазначенням періоду, за який нараховується амортизація

Розрахунок амортизації інших необоротних матеріальних активів	для визначення суми амортизації об'єктів інших необоротних матеріальних активів
---	---

Джерело: складено автором на основі даних [24], [46]

На організаційному рівні підприємства регулювання обліку основних засобів включає формування наказу про облікову політику. Облікова політика підприємства встановлює правила та вимоги щодо ведення обліку, включаючи правила щодо документування та зберігання облікової інформації, методику оцінки основних засобів, процедури переоцінки, порядок визначення амортизації та інші аспекти, які стосуються обліку основних засобів. Наказ про облікову політику є важливим документом, що забезпечує єдність та стандартизацію облікових процедур і забезпечує достовірність та надійність обліку основних засобів на підприємстві.

Висновки до розділу 1

Основні засоби становлять основу матеріально-технічної бази кожного підприємства. Забезпеченість основними засобами та ефективне їх використання мають значний вплив на виробничо-господарську діяльність та фінансовий стан підприємства. Ефективне управління основними засобами, удосконалення їх якісного складу виступають передумовою покращення техніко-економічних показників підприємства, зокрема, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, підвищенню продуктивності праці та фондівіддачі, а також ефективному використанню капітальних вкладень.

На основі аналізу існуючих дефініції основних засобів, ми можемо узагальнити, що основні засоби – це матеріальні активи або засоби праці, які мають матеріальну форму і призначені для використання в процесі господарської діяльності, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з їх зносом.

На сьогодні існує значна кількість класифікацій основних засобів, яка є як законодавчо визначена, так і розроблена та узагальнена науковцями. На основі узагальнення наукової літератури можна виділити найбільш поширені групи класифікації за: галузевою ознакою; функціональним призначенням; ступенем

використання; ознакою належності; натурально-матеріальним складом; за джерелами фінансування; за характером відображення зносу. Законодавчо визначена класифікація основних засобів відображена в Податковому кодексі України, П(С)БО 7 та МСБО 16.

Провівши аналіз основних напрямів аналізу ефективності використання основних засобів, ми можемо виділити наступні три групи, які охоплюють: забезпечення основних засобів на підприємстві, що включає оцінку наявності необхідних засобів для забезпечення господарських потреб; стан та рух основних засобів, що включає оцінку їх технічного стану, зносу, амортизації, відображає динаміку змін наявності та руху основних засобів; ефективність використання основних засобів, що охоплює оцінку продуктивності та рентабельності використання засобів, а також оптимального використання виробничих потужностей.

Облік основних засобів в Україні регулюється багатьма нормативно-правовими актами. Основними законодавчими документами, що регулюють відносини у сфері використання основних засобів є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Методичні рекомендації по бухгалтерському обліку основних засобів та Податковий Кодекс України, які у взаємозв'язку визначають методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, а також порядок розкриття інформації про них у фінансовій звітності.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ДП "ЖИТОМИРВОДОКАНАЛ"

2.1. Організаційно-управлінський аналіз діяльності КП "Житомирводоканал"

Сфера водопостачання і водовідведення є важливою ланкою комунального господарства України, яка є одним із визначальних чинників соціально-економічного розвитку держави. Вирішення питань, пов'язаних із підвищенням ефективності функціонування підприємств водопровідного-каналізаційного сектору знаходиться у полі політико-правових, соціальних та виробничо-технічних аспектів вітчизняного макроекономічного розвитку [47].

З метою забезпечення безперебійного водопостачання та водовідведення в м. Житомир створене КП «Житомирводоканал». Система водопостачання та водовідведення підприємства – це комплекс інженерних мереж та споруд, які забезпечують безперебійне водопостачання м. Житомир, територіальних громад Житомирського району, установ та організацій, відведення господарсько-побутових, виробничих стоків.

Комунально підприємство «Житомирводоканал» Житомирської міської ради засноване на власності територіальної громади м. Житомира та є правонаступником державного комунального підприємства Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства та комунального підприємства «Житомирське виробниче управління водопровідно каналізаційного господарства». Засновником підприємства є територіальна громада міста Житомира в особі Житомирської міської ради [51]. Майно підприємства є комунальною власністю і закріплюється за Підприємством на праві господарського відання. Статутний капітал підприємства складає 333 291 464,45 грн.

Підприємство здійснює забезпечення питною водою населення міста, підприємства, установи та організації, а також транспортує і очищає громадсько-побутові стічні води міста, стічні води промислових підприємств. Станом на 01.01.2021 року загальна кількість абонентів водопостачання становила 102355, в тому числі населення – 99626, бюджетні установи – 243 та інші споживачі – 2476, загальна кількість абонентів водовідведення становила 88615, в т.ч. населення – 86185, бюджетні установи – 229 та інші споживачі – 2201.

Потужність міського водопроводу – 120 тис. куб. м. за добу. Протяжність мереж комунальної системи водопостачання – 522 км. Підприємство займає – 89,43 гектара території, на якій розміщено – 46 об'єктів. У 7570 водопровідних колодязях та камерах встановлено більше 15 тисяч одиниць запірної арматури, біля 700 пожежних гідрантів та 303 водорозбірні колонки. Потужність міських очисних споруд комунальної системи водовідведення – 103 тис. м³/добу. Протяжність каналізаційної мережі – 255 км. На мережах каналізації влаштовано близько 12 тисяч колодязів та камер.

Узагальнена інформація про КП «Житомирводоканал» відображена у таб. 2.1.

Таблиця 2.1

Інформація про КП «Житомирводоканал»

Повне найменування юридичної особи	Комунальне підприємство «Житомирводоканал» Житомирської міської ради
Скорочена назва	КП «Житомирводоканал» ЖМР
Код ЄДРПОУ	03344065
Дата реєстрації	23.01.1992 (31 рік)
Керівник організації	Ілик Роман Ігорович
Розмір статутного капіталу	333 291 464,45 грн
Організаційно-правова форма	Комунальне підприємство
Форма власності	Державна власність / власність територіальних громад
Види діяльності	Основний: 36.00 Забір, очищення та постачання води Інші: 37.00 Каналізація, відведення й очищення стічних вод
Контактна інформація	Місцезнаходження юридичної особи: Україна, 10005, Житомирська область, місто Житомир, вулиця Чуднівська, будинок 120 Тел. офіс.: +380 (41) 237-51-60 E-mail: vodokanalzt@ukr.net Сайт: https://vodokanal.zt.ua/

Акціонери з великими частками	Житомирська Міська Рада Частка 100%
--------------------------------------	--

Джерело: складено автором за даними [1], [38].

Підприємство створене з метою отримання прибутку. Метою діяльності є експлуатація діючих споруд водопроводу каналізації, що знаходяться на балансі підприємства з метою забезпечення споживачів міста Житомира питною водою, прийом та очистка стічних вод з метою отримання законного прибутку для задоволення економічних та соціальних інтересів трудового колективу [51].

Основними напрямками діяльності Підприємства є:

- а) централізоване водопостачання та водовідведення;
- б) виробництво та надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення;
- в) виконання проектних, будівельно-монтажних та ремонтних робіт систем водопостачання та прийому стічних вод;
- г) купівля, продаж, відповідно до чинного законодавства, рухомого й нерухомого майна, здача обладнання, машин, механізмів та інших матеріальних цінностей в оренду юридичним та фізичним особам;
- д) організація громадського харчування та здійснення оптової та роздрібної торгівлі продовольчими та непродовольчими товарами;
- е) торгово-посередницька діяльність;
- є) будівельні роботи;
- ж) надання юридичних послуг;
- з) надання послуг з проведення лабораторного аналізу води і стоків;
- і) здійснення інших видів діяльності, що не суперечить чинному законодавству [51].

Проведення господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення КП «Житомирводоканал» здійснює на підставі ліцензії, виданої Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Підприємство є монополістом в сфері надання послуг по водопостачанню та водовідведенню на території міста Житомира.

КП «Житомирводоканал» має суспільну цінність для територіальної громади міста Житомира. Підприємство бачить свою місію в наданні якісних послуг та збереження екології водойм Житомира.

Метою діяльності, відповідно до місії підприємства є:

- надання якісних послуг з водопостачання та водовідведення, які забезпечують гідну якість життя споживачів та сталий розвиток міста;
- формування культури водоспоживання;
- збереження водойм Житомира.

Своїми цінностями КП «Житомирводоканал» визначає:

1) Відповідальність перед майбутніми поколіннями. Дбайливе й економне використання природних ресурсів.

2) Відповідальність перед споживачами. Впровадження сучасних інноваційних технологій у галузі водопідготовки та водовідведення з метою забезпечення мешканців міста якісною питною водою. Чиста вода – основа довголіття та здоров'я людей, показник рівня розвитку держави.

3) Інформаційна прозорість. Інформаційна відкритість діяльності підприємства, вільний доступ до сучасного стану та історії, активна взаємодія із засобами масової інформації, освітніми і науковими закладами, громадськими й екологічними організаціями.

4) Відповідальність перед суспільством, активна соціальна позиція. Сприяння розвитку та створення нових громадських екологічних програм, активна позиція та залучення громадян до збереження чистоти водойм [43].

Управління підприємством від імені територіальної громади міста Житомира здійснює засновник, тобто Житомирська міська рада; Орган управління майном – виконавчий комітет Житомирської міської ради.

Поточне (оперативне) управління здійснює директор підприємства, який визначається міським головою шляхом укладання з ним контракту. Директор підприємства самостійно вирішує питання діяльності КП «Житомирводоканал», за винятком тих, що віднесені до компетенцій засновника та органу управління майном.

Повноваження органів управління

Житомирська міська рада (Засновник)	Виконавчий комітет Житомирської міської ради (Орган управління майном)
Затвердження Статуту підприємства, внесення змін та доповнень до нього, у тому числі щодо розміру статутного капіталу	Затвердження фінансових планів та здійснення контролю за їх реалізацією
Встановлення порядку відчуження та списання майна підприємства	
Прийняття рішень про створення філій, дочірніх підприємств, відокремлених підрозділів підприємства	Надання дозволів на передачу з балансу майна
Прийняття рішень про передачу в заставу майна підприємства, що закріплене за ним на праві господарського відання	Заслуховування звітів про роботу керівника підприємства
Прийняття рішень про припинення діяльності підприємства	

Джерело: складено автором за даними [51]

Для безпосереднього виконання рішень засновника та директора, щодо управління підприємством, а також для оперативного та належного здійснення господарської компетенції, утворюється виконавчий орган підприємства – Адміністрація підприємства. Члени Адміністрації підприємства призначаються та звільняються директором та підпорядковані йому. До складу Адміністрації підприємства входять такі посадові особи: головний інженер, заступник директора з фінансово-економічних питань, головний бухгалтер, начальник юридичного відділу, юрисконсульт І-ї категорії та юрисконсульт [51].

Структура керівництва комунального підприємства зображена на рис. 2.1

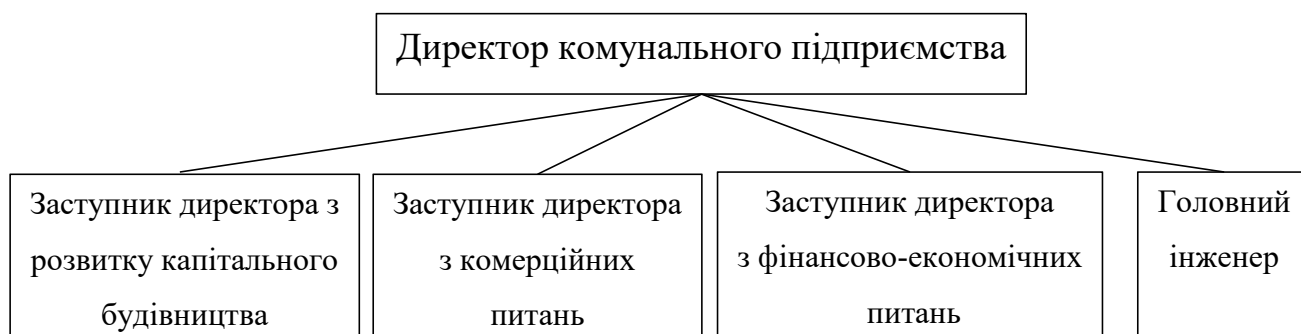

Рис. 2.1. Структура керівництва комунального підприємства КП

«Житомирводоканал»

Програма розвитку КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради, визначає наступні керівні принципи Стратегії до 2030 року:

- Орієнтація на обслуговування споживачів;
- Підтримка доступного рівня надання послуг;
- Ефективне використання обмежених ресурсів;
- Комплексна комодернізація;
- Гармонізація з ЄС [47].

КП «Житомирводоканал» в своїй роботі керується Законами та нормативно-правовими актами України, які регулюють діяльність підприємства, відносини підприємства та споживачів, визначають межі компетенції та повноважень на ринку надання послуг з водопостачання та водовідведення (Додаток А).

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ДП "Житомирводоканал"

Основним джерелом інформації для фінансового аналізу є звітність КП «Житомирводоканал», підготовлена відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку:

- баланс (звіт про фінансовий стан) (Форма №1);
- звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) (Форма №2);
- звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) (Форма №3);
- звіт про власний капітал (Форма №4);
- примітка до річної фінансової звітності за рік (Форма №5).

Зазначені звіти складають повний комплекс фінансової звітності підприємства.

Підприємство формує свої фінансові ресурси за рахунок виручки від реалізації послуг та робіт. Крім доходів від основної діяльності, підприємство отримує кошти виділені з міського бюджету на придбання обладнання і предметів довготривалого користування, на капітальні ремонти мереж водопостачання та водовідведення та на поточні видатки, а саме на заробітну плату, податки,

електроенергію та послуги по підвищенню тиску холодної води в багатоповерхових будинках.

Основні економічні показники діяльності КП «Житомирводоканал» відображено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Основні економічні показники діяльності КП «Житомирводоканал»

№	Показник	Рік			Відхилення 2020 р. до 2022 р.	
		2020	2021	2022	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7
1	Чистий дохід, тис. грн.	224665	261163	275441	50776	22,60
2	Валовий прибуток, тис. грн.	15968	5743	-10284	-26252	-164,40
3	Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	1592	30450	205373	203781	> в 13 р.
4	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	615952,5	967645,5	1221179	605226,5	98,26
5	Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	354543,5	683749,5	904905	550361,5	155,23
6	Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн.	148769,5	154261	155064	6294,5	4,23
7	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	261409	283896	316274	54865	20,99
8	Середньорічна вартість власного капіталу, тис.грн.	94791,5	204385	119789,5	24998	26,37
9	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	746	729	696	-51	-6,77
10	Фондовіддача	1,51	1,69	1,78	0,27	17,63
11	Фондомісткість	0,66	0,59	0,56	-0,10	-14,99
12	Фондоозброєність, тис. грн /ос.	199,42	211,61	222,95	23,53	11,80
13	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,86	0,92	0,87	0,01	1,33
14	Продуктивність праці, тис. грн. /ос	301,16	358,25	396,03	94,87	31,50
15	Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис.грн.	119,88	134,91	138,61	18,73	15,63

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності КП «Житомирводоканал».

За даними табл. 2.3 ми можемо побачити, що відбулося поступове зростання чистого доходу підприємства у 2022 році на 22,60% в порівнянні з 2020 роком. Однак, валовий прибуток навпаки мав тенденцію до зменшення 164,40% у 2022 році в порівнянні з 2020 роком. Так, у звітному році підприємство має збитки у розмірі 10284 тис.грн.

Середньорічна вартість активів впродовж трьох років збільшувалась, та у 2022 році становить 1 221 179 тис.грн., що на 98,26% більше в порівнянні з 2020 роком. На збільшення вартості активів, в значній мірі вплинуло збільшення

середньорічної вартості необоротних активів на 155,23%. При цьому, середньорічна вартість основних засобів збільшилась на 4,23% та у звітному році становить 155064 тис.грн. Середньорічна вартість оборотних активів збільшилась на 20,99% та становить 316 274 тис. грн. Натомість середньорічна вартість власного капіталу збільшилась на 24998 тис. грн. або 26,37% в порівнянні з 2020 роком, та становить 119789,5 тис.грн.

Показник фондівдачі разом зі збільшення чистого доходу, також має позитивну тенденцію до збільшення та у 2022 році становить 1,78 одиниць. Тобто на кожен гривню вкладених основних засобів припадає 1,78 грн чистого доходу. Відповідно показник фондомісткості має тенденцію до зниження, на одну гривню отриманого доходу у 2022 році припадає 0,56 грн вартості основних засобів. Коефіцієнт оборотності оборотних активів значних змін не зазнав та у 2022 році становить 0,87 п. Тобто з кожної гривні, авансованої у оборотні активи підприємства, було отримано 0,87 грн. чистого доходу.

За останні три роки спостерігається поступове скорочення працівників, у 2022 році середньооблікова чисельність працівників – 696 осіб, що на 51 особу менше в порівнянні з 2020 роком. Враховуючи збільшення активів підприємства, разом зі зменшенням чисельності працівників, показник фондоозброєності у 2022 році збільшився на 11,80%. Тобто на одного працюючого припадає 222,95 тис. грн. середньорічної вартості основних засобів. Продуктивність праці при цьому збільшилась на 31,50% та становить 396,03 тис.грн. на особу. Водночас, середньорічна заробітна плата одного працівника збільшилась на 15,63% та становить 138,61 тис.грн.. Тобто можна побачити, що темпи приросту продуктивності праці перевищують темпи приросту середньорічної заробітної плати працівників.

Характеристика майна КП «Житомирводоканал» та джерела його формування наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Характеристика майна КП «Житомирводоканал» та джерел його формування за балансом

Стаття балансу	На 31.12.2020		На 31.12.2021		На 31.12.2022		Відхилення 2020 р. до 2022 р.		
	тис. грн.	п.в., %	тис. грн.	п.в., %	тис. грн.	п.в., %	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АКТИВИ									
1. Необоротні активи:	512533	66,18	854966	73,65	954844	74,51	442311	86,30	8,33
в т.ч. основні засоби	152367	29,73	156155	18,26	153973	16,13	1606	1,05	-13,60
2. Оборотні активи	261881	33,82	305911	26,35	326637	25,49	64756	24,73	-8,33
в т.ч. запаси	13172	5,03	15229	4,98	15645	4,79	2473	18,77	-0,24
дебіторська заборгованість	215393	82,25	239563	78,31	295368	90,43	79975	37,13	8,18
грошові кошти	18472	7,05	35732	11,68	12298	3,77	-6174	-33,42	-3,29
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00
ПАСИВИ									
1. Власний капітал	189583	24,48	219187	18,88	20392	1,59	-169191	-89,24	-22,89
в т.ч. зареєстрований капітал	238705	-	256975	-	252621	-	13916	5,83	-
нерозподілений прибуток (збиток)	-139003	-	-123554	-	-328927	-	-189924	136,63	-
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	427299	55,18	751553	64,74	1069730	83,48	642431	150,35	28,30
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	157532	20,34	190137	16,38	191359	14,93	33827	21,47	-5,41
БАЛАНС:	774414	100,00	1160877	100	1281481	100	507067	65,48	x

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності КП «Житомирводоканал».

З табл. 2.4 видно, що вартість активів підприємства у досліджуваному періоді зросла на 507 067 тис. грн. або на 65,48%. Зокрема на це вплинуло значне збільшення необоротних активів підприємства на 86,30% у 2022 р. порівняно з 2020 р. При цьому, основні засоби значних змін не зазнали та зросли лише на 1,05% та в загальній структурі необоротних активів зменшились на 13,6 пунктів структури. Оборотні активи на кінець 2022 року збільшились на 24,73% за рахунок збільшення дебіторської заборгованості та запасів на 37,13% та 18,77%

відповідно. Натомість, загальна сума грошових коштів зменшилась в порівнянні з 2020 роком на 33,42%. Загальна вартість оборотних активів становить 326 637 тис.грн.

На підприємстві спостерігається недостатній рівень самофінансування. Зокрема, найбільша питома вага у структурі джерел фінансування за останні три роки припадає на довгострокові зобов'язання і забезпечення, що становлять 83,48% питомої ваги балансу підприємства у 2022 році або 1 069 730 тис.грн. Впродовж останніх трьох років їх питома вага збільшилися на 28,3 пунктів структури в порівнянні з 2020 роком. Поточні зобов'язання і забезпечення також мають тенденцію до зростання, так у 2022 році даний показник зріс на 21,47% і становить 191 359 тис.грн.. Натомість власний капітал підприємства впродовж останніх трьох років зменшився на 89,24% та у 2022 році складає 20 392 тис.грн., цьому слугувало збільшення неокритого збитку на 136,63%.

Наступним кроком аналізу фінансового стану КП «Житомирводоканал» вважаємо за доцільне дослідити механізм формування фінансових результатів, що є важливим елементом дослідження ефективності його функціонування (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Механізм формування фінансових результатів діяльності підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. до 2022 р.	
	2020	2021	2022	+, -	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	224665	261163	275441	50776	22,60
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	208697	255420	285725	77028	36,91
Валовий: прибуток (збиток)	15968	5743	-10284	-26252	-164,40
Інші операційні доходи	53691	72835	68467	14776	27,52
Адміністративні витрати	12777	14724	12906	129	1,01
Витрати на збут	10350	12293	11592	1242	12,00
Інші операційні витрати	50713	26086	241110	190397	> 4 р.
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	-4181	25475	-207425	-203244	> 49 р.
Фінансові витрати	0	0	0	0	0
Інші витрати	126	16	0	-126	-100,00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	1592	30450	-205373	-206965	< 130 р.
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	1592	30450	-205373	-206965	< 130 р.

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності КП «Житомирводоканал»

Як було зазначено раніше в табл. 2.4, чистий дохід підприємства впродовж трьох років зріс на 22,6% та становить 275 441 тис.грн.. Собівартості реалізованих послуг також впродовж трьох років підвищилась на 36,91% і становить 285 725 тис.грн.. Таким чином, приріст собівартості реалізованих послуг є вищим за зростання чистого доходу, тому у 2022 році підприємство отримало валовий збиток у розмірі 10284 тис.грн.. Інші операційні доходи становлять 68467 тис.грн., впродовж досліджуваного періоду показник збільшився на 27,52%. Разом з цим, значно збільшились інші операційні витрати на 375,44% та становлять 241110 тис.грн. Витрати на збут зросли на 12%, адміністративні витрати значних змін не зазнали. В цілому, фінансовий результат від операційної діяльності становить збиток у розмірі 207 425 тис. грн. У 2022 році підприємство не мало фінансових та інших витрат. Тому чистий фінансовий результат у звітному році становить збиток у розмірі 205 373 тис.грн..

Завершальним етапом аналізу фінансово-економічної діяльності КП «Житомирводоканал» слід розглянути комплексні показники, що всебічно характеризують фінансовий стан підприємства.

Таблиця 2.6

Динаміка показників оцінки фінансового стану КП «Житомирводоканал»

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. до 2022 р.	
	2020	2021	2022	+, -	%
1	2	3	4	5	6
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	1,66	1,61	1,71	0,04	2,68
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,12	0,19	0,06	-0,06	-50,00
3. Чистий оборотний капітал	104349	115774	135278	30929	29,64
4. Коефіцієнт автономії	0,24	0,19	0,02	-0,23	-93,50
5. Коефіцієнт фінансової стабільності	0,32	0,23	0,02	-0,31	-95,01
6. Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	-1,23	-2,08	-2,86	-1,63	131,99
7. Коефіцієнт оборотності активів	0,36	0,27	0,23	-0,14	-38,16
8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,37	1,28	2,30	-0,07	-2,98
9. Рентабельність (збитковість) господарської діяльності, %	0,56	9,87	-37,25	-37,81	< в 70 р.
10. Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	1,68	14,90	-171,44	-173,12	< в 100 р.
11. Рентабельність продукції, %	7,65	2,25	-3,60	-11,25	-147,04

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності КП «Житомирводоканал»

Відповідно до даних табл. 2.6 можна побачити, що коефіцієнт загальної ліквідності у 2022 році збільшився у порівнянні з 2020 роком на 2,6% та становить 1,71 п., тобто підприємство спроможне за рахунок наявних оборотних активів виконувати свої грошові зобов'язання. Коефіцієнт абсолютної ліквідності навпаки знизився в два рази до рівня 0,06 п., тобто підприємство в короткостроковому періоді спроможне погасити лише 6% своїх зобов'язань, що не відповідає загальноприйнятому нормативному значенню. Однак, чистий оборотний капітал за рахунок збільшення оборотних активів у 2022 році збільшився на 29,64%. Тобто підприємство в змозі за рахунок всіх своїх оборотних активів в повній мірі погасити свої поточні зобов'язання.

Показники фінансової стійкості не відповідають нормативним значенням та мають негативну тенденції до зниження результатів. Зокрема, коефіцієнт автономії зменшився на 0,23 п. (93,5%) та становив 0,02 п. у 2022 році, тобто 2% майна підприємства сформовано за рахунок власних коштів підприємства, що свідчить про низький рівень його фінансової стійкості. Коефіцієнт фінансової стабільності також зменшився на 0,31 п. (95,01%) та становив 0,02 п. у 2022 році, тобто на кожен гривню залучених коштів у 2022 р. припадало 0,02 грн. власного капіталу. Коефіцієнт забезпечення власними засобами взагалі має від'ємне значення протягом досліджуваного періоду, у 2022 році він становить -2,86 п. за рахунок значної суми непокритих збитків, що свідчить про неспроможність підприємством фінансувати оборотний капітал за рахунок власних оборотних коштів.

Показники ділової активності відображають зменшення оборотності активів на 38,16%, у 2022 році коефіцієнт оборотності становить 0,23 п. Коефіцієнт оборотності власного капіталу становить 2,30 п. або -2,98% в порівнянні з 2020 роком, даний показник обумовлений значним зменшенням власного капіталу на підприємстві.

В результаті отриманих збитків у 2022 році збитковість підприємства від господарської діяльності становила 37,25%, збитковість власного капіталу -

171,44%, збитковість продукції - 3,60%. В 2020 та 2021 році дані показники характеризувались рентабельністю.

Провівши аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності КП «Житомирводоканал» з'ясовано, що валовий збиток за 2022 рік становить 10 284 тис. грн. Зростання собівартості реалізованих послуг мало більший вплив на приріст валового збитку, ніж зростання чистого доходу. Підґрунтям збиткової роботи підприємства у 2022 році є збільшення витрат господарської діяльності, а саме здорожчання паливно-мастильних матеріалів, здорожчання електроенергії, реагентів та інших складових витрат на надання послуги централізованого водопостачання та водовідведення, а також значно вплинула на збиток підприємства курсова різниця. Таким чином, чистий фінансовий результат за 2022 рік становить збиток в сумі 205 373 тис.грн. Наведені фактори мали негативний вплив на фінансовий стан підприємства у 2022 році, з чим і пов'язано зниження ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та збитковість підприємства в цілому.

2.3. Оцінка управління основними засобами КП "Житомирводоканал"

Мета діяльності КП «Житомирводоканал» є експлуатація діючих споруд водопроводу і каналізації, що знаходяться на балансі підприємства з метою забезпечення споживачів міста Житомира питною водою, прийом та очистка стічних вод з метою отримання законного прибутку для задоволення економічних та соціальних інтересів трудового колективу. Основні засоби виступають важливим фактором у господарській діяльності підприємства. Рівень забезпеченості виробничих процесів основними засобами визначає обсяг виробництва та ефективність підприємства. Оскільки основні засоби є матеріально-технічною базою виробництва, вони є фундаментом для його удосконалення та розвитку.

У процесі аналізу основних засобів серйозну увагу приділяють показникам їхньої структури. Тому, в першу чергу проведемо аналіз складу та структури основних засобів КП «Житомирводоканал» (табл.2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз складу та структури основних засобів КП «Житомирводоканал»

Групи ОЗ	Абсолютні величини, тис.грн			Питома вага, %			Відхилення 2020 р. до 2022 р.		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	+, -	%	п.с.
Земельні ділянки	60842	60842	60842	39,93	38,96	39,51	0	0	-0,42
Будинки, споруди та передавальні пристрої	50785	53676	58221	33,33	34,37	37,81	7436	14,64	4,48
Машини та обладнання	23477	23733	20023	15,41	15,20	13,00	-3454	-14,71	-2,40
Транспортні засоби	8777	11037	9945	5,76	7,07	6,46	1168	13,31	0,70
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	8382	6742	4644	5,50	4,32	3,02	-3738	-44,60	-2,49
Інші основні засоби	13	10	10	0,01	0,01	0,01	-3	-23,08	0,00
Малоцінні необоротні матеріальні активи	91	115	288	0,06	0,07	0,19	197	216,48	0,13
Разом	152367	156155	153973	100,00	100,00	100,00	1606	1,05	x

Оцінюючи дані, що наведені в таблиці, можна сказати, що протягом досліджуваного періоду відбулися незначні зміни в складі та структурі основних засобів підприємства. Так, вартість основних засобів за досліджуваний період зросла лише на 1 606 тис. грн. або 1,05% та становить 153 973 тис.грн. Підприємство має в наявності такі види основних засобів: земельні ділянки; будинки, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі), інші основні засоби та малоцінні необоротні матеріальні активи. Вартість будинків, споруд та передавальних пристроїв зросла на кінець звітного періоду на 7 436 тис. грн., в питомій вазі їхня частка також збільшилась на 4,48%; машини та обладнання зменшились на 3 454 тис. грн, а їхня частка зменшилась на 2,40%, транспортні засоби зросли на 1 168 тис. грн., питома вага збільшилась на 0,70%, інструменти, прилади, інвентар (меблі) зменшились на 3 738 тис. грн. (44,6%), в питомій вазі їхня частка

зменшилася на 2,49%, інші основні засоби зменшились на 3 тис.грн, малоцінні необоротні матеріальні активи – зросли на 197 тис. грн.

Зміна обсягу та структури основних засобів, зумовлена насамперед їхнім рухом – надходженням та вибуттям. Проведемо аналіз руху основних засобів КП «Житомирводоканал» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз руху основних засобів КП «Житомирводоканал»

Групи основних засобів	Залишок на початок року		Надійшло за рік	Вибуло за рік		Нарахová на амортизація за рік	Залишок на кінець року	
	Первісна (переоцінена вартість)	Знос		Первісна (переоцінена вартість)	Знос		Первісна (переоцінена вартість)	Знос
Земельні ділянки	60842	-	-	-	-	-	60842	-
Будинки, споруди та передавальні пристрої	174993	121317	8888	1030	1030	4343	182851	124630
Машини та обладнання	76371	52638	1972	100	-	5582	78243	58220
Транспортні засоби	17312	6275	357	-	-	1449	17669	7724
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	17570	10828	47	8	-	2137	17609	12965
Інші основні засоби	99	89	-	3	3	-	96	86
Малоцінні необоротні матеріальні активи	3948	3833	1323	1523	1058	685	3748	3460
Разом	351135	194980	12587	2664	2091	14196	361058	207085

З таблиці видно, що за звітний період рух відбувався майже по всіх видах основних засобів, крім земельних ділянок. Надходження основних засобів господарюючого суб'єкта переважає над вибуттям. Так, сума надходження за рік становить – 12 587 тис. грн., сума вибуття (за первісною вартістю) – 2 664 тис. грн.

Найбільше надійшло на підприємство основних засобів, що входять до групи будинків, споруд та передавальних пристроїв 8 888 тис. грн., машин та обладнання – 1 972 тис. грн. та малоцінних необоротних матеріальних активів на суму 1 323 тис. грн.. Натомість найбільше вибуло за рік малоцінних необоротних

матеріальних активів – 1 523 тис грн. та будинків, споруд та передавальних пристроїв на суму 1 030 тис грн. Отже, характеризуючи рух основних засобів, можна зробити позитивний висновок про розширення виробництва і розгортання виробничих потужностей у звітному році.

Оцінивши рух та структуру основних засобів, наступним дослідимо їхній технічний стан, оскільки від нього залежить ріст виробництва продукції підприємства. Аналіз технічного стану та інтенсивності руху основних засобів наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз технічного стану та інтенсивності руху основних засобів

КП «Житомирводоканал»

Показник	Роки			Відхилення 2020 р. до 2022 р.	
	2020	2021	2022	+, -	%
Коефіцієнт оновлення	0,075	0,063	0,035	-0,04	-53,33
Коефіцієнт вибуття	0,006	0,008	0,007	0,001	16,67
Коефіцієнт приросту	0,074	0,059	0,028	-0,046	-62,16
Коефіцієнт зносу	0,54	0,56	0,57	0,03	5,56
Коефіцієнт придатності	0,46	0,44	0,43	-0,03	-6,52
Частка вартості ОЗ в активах	0,20	0,13	0,12	-0,08	-40,00

Із даних таблиці видно, що коефіцієнт оновлення зменшився за досліджуваний період на 0,04 пункти (53,33%) та становить 0,035 п.. Коефіцієнт оновлення позначає частку введених основних засобів за певний період у загальній вартості основних засобів на кінець звітної періоду. Коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує рівень інтенсивності вибуття засобів зі сфери виробництва та у звітному році становить 0,007 п., або на 16,67% в порівнянні з 2020 роком. Однак, можна побачити, що коефіцієнт оновлення основних засобів в 5 разів вищий за коефіцієнт вибуття. Таким чином, коефіцієнт

приросту у 2022 році становить 0,028п. та є нижчим за показник у 2020 року на 62,16%, що є негативною тенденцією.

Коефіцієнт зносу визначає частину основних засобів, що списано на витрати виробництва. У звітному році він становить 0,57 п., тобто 57% вартості основних засобів було списано в суму зносу. Протягом трьох років даний показник збільшився на 5,56%. Коефіцієнт придатності є оберненим показником до коефіцієнту зносу та визначає частку не перенесеної на створюваний продукт вартості основних засобів. Таким чином, у 2022 році даний показник складає 0,43 пункти. Загальна частка вартості оборотних засобів в вартості активів підприємства становить 0,12 пунктів або 12%, за досліджуваний період показник знизився на 40%.

В цілому, технічний стан основних засобів в КП «Житомирводоканал» в динаміці погіршується, про що свідчить збільшення коефіцієнту зносу та зменшення коефіцієнту приросту і оновлення основних засобів.

Наступним кроком, проведемо аналіз ключових показників ефективності використання основних засобів КП «Житомирводоканал» (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз ефективності використання основних засобів

КП «Житомирводоканал»

Показник	Роки			Відхилення 2020 р. до 2022 р.	
	2020	2021	2022	+, -	%
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	224665	261163	275441	50776	22,60
Середньорічна вартість виробничих основних засобів, тис. грн.	148769,5	154261	155064	6294,5	4,23
Середньорічна чисельність працівників, осіб	746	729	695,5	-50,5	-6,77
Фондовіддача	1,51	1,69	1,78	0,27	17,62
Фондомісткість	0,66	0,59	0,56	-0,10	-14,98
Фондоозброєність, тис. грн. /ос.	199,42	211,61	222,95	23,53	11,80
Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	1,07	19,74	-132,44	-133,51	< в 125 р.

На основі даних табл. 2.10 ми можемо побачити тенденцію до збільшення фондівдачі за останні три роки та аналогічне зниження фондомісткості. Так, показник фондівдачі у 2020 році становить 1,78 од., що на 17,62% більше ніж в 2020 році. Тобто на кожную гривню вкладених основних засобів в господарську діяльність припадає 1,78 грн чистого доходу. Фондомісткість становить 0,56 од. та зменшилась в порівнянні з 2020 роком на 14,98%. Враховуючи збільшення активів підприємства, разом зі зменшенням чисельності працівників, показник фондоозброєності у 2022 році збільшився на 11,80% до рівня 222,95 тис. грн. основних засобів на одну особу. Рентабельність основних засобів у 2021 році становила 19,74%, однак через отриманий збиток у 2022 році, даний показник відображає збитковість у розмірі 134,44%. Однак в цілому, дивлячись на динаміку зміни показників фондівдачі, фондомісткості та фондоозброєності, можна зробити висновок про підвищення ефективності використання основних засобів в продовж трьох років.

Отже, основні засоби становлять значну частину капіталу та відіграють важливу роль у виробничій діяльності підприємства, що викликає необхідність постійного моніторингу їхнього стану та ефективності використання. В економічній літературі наявні різні методики щодо проведення їх аналітичної оцінки, тому на практиці необхідно застосовувати індивідуальний підхід, враховуючи виробничі та технологічні особливості підприємства.

2.4. Напрями удосконалення управління основними засобами КП "Житомирводоканал"

Для вирішення завдання підвищення ефективності управління основними засобами та отримання бажаних результатів у діяльності підприємства мають бути розроблені шляхи, спрямовані на поліпшення використання основних засобів, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємстві резерви підвищення їх ефективності, а також визначати основні чинники, що сприятимуть цьому.

Загалом сукупність резервів покращення використання основних засобів підприємства поділяють на три великих групи:

1. Технічне вдосконалення засобів праці.
2. Збільшення тривалості роботи машин та обладнання за рахунок ліквідації незадіяного обладнання.
3. Покращення організації та управління виробництвом [56].

Застосування на практиці запропонованих заходів дасть змогу підприємству збільшити обсяги випуску товарної продукції, підвищити показник фондівддачі, а також збільшити прибуток від реалізації продукції та балансовий прибуток, а отже, і рентабельність основних засобів.

Пошук напрямів поліпшення використання основних засобів можна здійснити за допомогою впровадження заходів екстенсивного завантаження та підвищення інтенсивного навантаження. Як було зазначено в попередньому розділі, екстенсивне завантаження знаходить своє вираження насамперед у збільшенні часу роботи основних виробничих фондів. Перевага надається заходам, які спрямовані на підвищення змінності роботи устаткування, що приводить до зростання обсягів виробництва продукції і підвищення ефективності використання основних засобів. У зв'язку з цим на підприємствах необхідно забезпечувати оптимальну структуру складових засобів праці, досягнення пропорцій між робочою силою і відповідними видами машин і устаткування, тобто повинна зростати питома вага прогресивного нового устаткування, удосконалюватись організація функціонування виробничої інфраструктури, що сприятиме поліпшенню технічного обслуговування основних підрозділів підприємства, перерозподілу працюючих в його межах, вивільненню робітників у допоміжних виробництвах і залучення їх після відповідної підготовки до роботи в основних цехах, щоб підвищити змінність наявного у них устаткування.

Інтенсивне навантаження передбачає збільшення віддачі засобів праці на одиницю часу. Цей напрям має набагато ширші можливості поліпшення використання основних фондів та виробничих потужностей, що передбачає підвищення ступеня завантаження устаткування за одиницю часу. Підвищення

інтенсивного завантаження устаткування може бути досягнуто шляхом модернізації діючого устаткування, машин та механізмів, встановлення оптимального режиму їхньої роботи.

Однак, щоб використання основних засобів було справді економічно вигідним та ефективним, необхідно не тільки стежити за його технічним станом, а й залучати фахівців для проведення складних ремонтів, підвищувати рівень спеціалізації виробництва, застосовувати передові технології, усувати простой; модернізувати устаткування, поліпшувати склад, структуру і стан основних засобів підприємства, удосконалювати планування, управління й організацію праці та виробництва, знижувати фондомісткість, підвищувати фондovіддачу та продуктивність праці на підприємстві, підвищувати якість ремонтів, а також у разі потреби застосовувати орендоване устаткування з метою підвищення ефективності виробництва. Такі напрями не лише сприятимуть підвищенню ефективності використання основних засобів, але й забезпечать успішність діяльності підприємства загалом.

Актуальною проблемою в діяльності КП «Житомирводоканал» є зростання коефіцієнту зносу основних засобів, які в 2022 році становлять 57%. Зокрема, знос будинків, споруд та передавальних пристроїв, що становлять основну частину основних засобів підприємства, сягає 68,2%. Тобто, поточний стан активів підприємства характеризується високою часткою ветхого та аварійного оладнання та мереж водопостачання та водовідведення, що потребує значних інвестицій в інфраструктуру. Ефективність мережі водопостачання та водовідведення – це сукупний результат її природного зношування та заходів, які були вжиті для боротьби з цим. Мережі водопостачання та водовідведення формують собою системи підземних та надземних активів водоканалу які зношуються з часом. Зношення системи призводять до ускладнень надання послуг на належному рівні (збільшення втрат води, збільшення енергоємності, зменшення тиску на лінії, а отже збільшення вартості послуг). Якщо не вживати відповідних заходів, кількість втрат води через витоки буде зростати, так само як і через некоректну

роботу пристроїв обліку та використання застарілої інформації в базі даних споживачів.

Однією з першопричин високої частини фізичних втрат води є невдале управління активами водопровідної мережі. Стратегія скорочення частки нереалізованої води враховує ключові елементи операційної ефективності та сталого розвитку. Для досягнення сталого розвитку короткострокові заходи мають бути інтегровані з урахуванням загального бачення та плану заходів реалізації довготермінової стратегії управління ризиками активів. Головна увага має бути приділена трансформації заходів скорочення частки нереалізованої води в повсякденні заходи та врахування їх у стратегії управління активами [47].

Так, для удосконалення управління основними засобами у своїй стратегії розвитку КП «Житомирводоканал» зазначає необхідність впровадження геоінформаційної системи. Геоінформаційна система – це сучасне програмне забезпечення, що надає користувачам можливість збору, внесення (фіксації), використання, збереження, редагування, аналізу та візуалізації (проекції) активів компанії та картографічне зображення.

Геоінформаційна система для водоканалу - це можливість створення на базі картографічної проекції міста єдиної схеми мереж водопостачання та водовідведення з побудовою гідравлічної моделі мереж та забезпечення можливості проведення гідравлічних розрахунків, вирішення прикладних задач оптимізації режимів роботи, обліку та ведення статистики аварій, витрат матеріалів та коштів, профілактичних робіт тощо. Також, існує можливість створення електронного кадастру мереж водопостачання/водовідведення та накладання потрібних шарів, наприклад: мережі енергозабезпечення всіх об'єктів водоканалу (насосних станцій, станцій хлорування води, цехів) [47].

Впровадження геоінформаційної система надає низку нових можливостей для управління мережею, серед яких слід зазначити:

- проведення глобальної інвентаризації активів підприємства;

- створення єдиної схеми мереж водопостачання та водовідведення (графічне представлення та паспортизація водопровідних мереж з прив'язкою до масштабованого плану місцевості);
- позначення на картосхемі об'єктів із заданими параметрами та поточним станом і описом («ремонт», «на балансі іншої організації», «колодязі з гідрантами» тощо)
- підвищення точності відображення розміщення активів (збільшення ефективності ремонтних робіт)
- проведення гідравлічних розрахунків системи водопостачання
- ведення статистики аварійності систем та визначення ділянок першочергового капітального ремонту.

Геоінформаційні системи є досить гнучким програмним забезпеченням, що дозволяє інтегрувати інші корисні надбудови, такі як:

1) Система оперативно-диспетчерського керування (SCADA). Впровадження даної технології дає змогу операторові у реальному часі проводити моніторинг технічного стану мереж та дистанційного керування активами.

2) Системи автоматизованого визначення місцезнаходження транспортного засобу (система AVL): системи AVL використовують GPS для відстеження точного місця розташування, швидкості та напрямку руху транспортних засобів водоканалу.

На сьогоднішній день КП «Житомирводоканал» вже має досвід використання геоінформаційної системи для мережі водопостачання.

Іншим важливим напрямком підвищення ефективності основних засобів є реконструкція та модернізація існуючого устаткування для покращення їхнього рівні енергоефективності, що дозволить знизити рівень існуючих витрат. Так, основними заходами, спрямованими на енергозбереження в галузі водопровідно-каналізаційного господарства визначено:

- впровадження енергозберігаючих технологій шляхом заміни енергоємного обладнання на каналізаційних та водопровідних станціях, каналізаційних очисних спорудах, станціях підйому води;

- впровадження автоматизації і єдиного контролю всіх процесів роботи водоканалу.

Для підвищення енергоефективності та зменшення рівня споживання електроенергії електрообладнанням об'єктів комунального підприємства в період до 2030 року заплановано ряд заходів, передбачених проектами реконструкції наявних об'єктів мереж:

1. Реконструкція насосної станції та введення в експлуатацію очисних споруд водогону II підйому. Після проведення реконструкції насосної станції споживання електричної енергії на 1 м^3 води планується знизити до $0,193\text{ кВт*год}$ (максимальне цільове значення). При максимальній кількості наданої води $76500\text{ м}^3/\text{добу}$ цей показник становитиме:

$$0,193 * 76500 = 14764,5\text{ кВт*год/добу}$$

За попередні роки питома норма споживання електроенергії на очищення та подачу 1 м^3 води становила $0,238\text{ кВт*год}$. При перерахунку питомої норми витрат споживання електроенергії на одиницю поданої води до заявлених $76500\text{ м}^3/\text{добу}$, отримаємо:

$$0,238 * 76500 = 18207\text{ кВт*год/добу}$$

Таким чином, економічний ефект складе:

$$18207 - 14764,5 = 3442,5\text{ кВт*год/добу}$$

2. Реконструкція очисних споруд каналізації №2 (ОСК-2). Після проведення реконструкції ОСК-2 питома норма споживання електроенергії на 1 м^3 очищених стоків не повинна перевищувати показник в $0,275\text{ кВт*год/м}^3$ при добовій кількості стічних вод на впуску $60000\text{ м}^3/\text{добу}$.

$$60000 * 0,275 = 16500\text{ кВт*год/добу}$$

Питома норма витрат електроенергії в попередньому періоді складала $0,574\text{ кВт*год/м}^3$. При такій питомій нормі витрат електроенергії на очищення 1 м^3 стічних вод споживання електроенергії для очищення $60000\text{ м}^3/\text{добу}$ стоків, складало б:

$$60000 * 0,574 = 34440\text{ кВт*год/добу}$$

Економія електроенергії після проведення реконструкції складе:

$$34440 - 16500 = 17940 \text{ кВт*год/добу}$$

Одержані розрахунки дозволяють зробити висновки про ефективність запропонованих заходів, спрямованих на поліпшення енергоефективності основних засобів КП «Житомирводоканал».

Висновки до розділу 2

Об'єктом дослідження бакалаврської кваліфікаційної роботи виступило КП «Житомирводоканал», що було створено з метою забезпечення безперебійного водопостачання та водовідведення в м. Житомир. Засновником підприємства є територіальна громада міста Житомира в особі Житомирської міської ради. Майно підприємства є комунальною власністю і закріплюється за підприємством на праві господарського відання. Статутний капітал підприємства складає 333 291 464,45 грн.

Метою діяльності є експлуатація діючих споруд водопроводу |каналізації, що знаходяться на балансі підприємства з метою забезпечення споживачів міста Житомира питною водою, прийом та очистка стічних вод з метою отримання законного прибутку для задоволення економічних та соціальних інтересів трудового колективу. Підприємство здійснює забезпечення питною водою населення міста, підприємства, установи та організації, а також транспортує і очищає громадсько-побутові стічні води міста, стічні води промислових підприємств.

Підприємство є монополістом в сфері надання послуг по водопостачанню та водовідведенню на території міста Житомира. Провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення КП «Житомирводоканал» здійснює на підставі ліцензії, виданої Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Підприємство формує свої фінансові ресурси за рахунок виручки від реалізації послуг та робіт. Крім доходів від основної діяльності, підприємство отримує кошти виділені з міського бюджету на придбання обладнання і предметів довготривалого користування, на капітальні ремонти мереж водопостачання та

водовідведення та на поточні видатки, а саме на заробітну плату, податки, електроенергію та послуги по підвищенню тиску холодної води в багатоповерхових будинках.

Провівши аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності КП «Житомирводоканал» з'ясовано, що валовий збиток за 2022 рік становить 10 284 тис. грн. Зростання собівартості реалізованих послуг мало більший вплив на приріст валового збитку, ніж зростання чистого доходу. Підґрунтям збиткової роботи підприємства у 2022 році є збільшення витрат господарської діяльності, а саме здорожчання паливно-мастильних матеріалів, здорожчання електроенергії, реагентів та інших складових витрат на надання послуги централізованого водопостачання та водовідведення, а також значно вплинула на збиток підприємства курсова різниця. Таким чином, чистий фінансовий результат за 2022 рік становить збиток в сумі 205 373 тис.грн. Наведені фактори мали негативний вплив на фінансовий стан підприємства у 2022 році, з чим і пов'язано зниження ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та збитковості підприємства в цілому.

Аналіз основних засобів показав, що за звітний період рух відбувався майже по всіх видах груп основних засобів, крім земельних ділянок. Надходження основних засобів господарюючого суб'єкта переважає над вибуттям. Так, сума надходження за рік становить – 12 587 тис. грн., сума вибуття (за первісною вартістю) – 2 664 тис. грн. Технічний стан основних засобів в КП «Житомирводоканал» в динаміці погіршується, про що свідчить збільшення коефіцієнту зносу та зменшення коефіцієнту приросту і оновлення основних засобів. Однак в цілому, дивлячись на динаміку зміни показників фондовіддачі, фондомісткості та фондоозброєності, можна зробити висновок про підвищення ефективності використання основних засобів в продовж трьох років.

Удосконалення управління основними засобами у своїй стратегії розвитку КП «Житомирводоканал» вбачає в необхідності впровадження геоінформаційної системи, що надасть користувачам можливість збору, внесення (фіксації),

використання, збереження, редагування, аналізу та візуалізації (проекції) інформації про активи компанії, а саме засоби водопостачання та водовідведення.

Іншим важливим напрямком підвищення ефективності основних засобів є реконструкція та модернізація існуючого устаткування для покращення їхнього рівні енергоефективності, що дозволить знизити рівень існуючих витрат. Так, основними заходами, спрямованими на енергозбереження в галузі водопровідно-каналізаційного господарства визначено впровадження енергозберігаючих технологій шляхом заміни енергоємного обладнання на каналізаційних та водопровідних станціях, каналізаційних очисних спорудах, станціях підйому води. Одержані розрахунки зазначених заходів, спрямованих на поліпшення енергоефективності основних засобів КП «Житомирводоканал» дозволяють зробити висновки про їх ефективність.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження щодо ефективності використання основних засобів можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Основні засоби становлять основу матеріально-технічної бази кожного підприємства. Забезпеченість основними засобами та ефективне їх використання мають значний вплив на виробничо-господарську діяльність та фінансовий стан підприємства. Ефективне управління основними засобами, удосконалення їх якісного складу виступають передумовою покращення техніко-економічних показників підприємства, зокрема, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, підвищенню продуктивності праці та фондівіддачі, а також ефективному використанню капітальних вкладень.

2. На основі аналізу існуючих дефініції основних засобів, ми можемо узагальнити, що основні засоби – це матеріальні активи або засоби праці, які мають матеріальну форму і призначені для використання в процесі господарської діяльності, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з їх зносом.

3. На сьогодні існує значна кількість класифікацій основних засобів, яка є як законодавчо визначена, так і розроблена та узагальнена науковцями. На основі узагальнення наукової літератури можна виділити найбільш поширені групи класифікації за: галузевою ознакою; функціональним призначенням; ступенем використання; ознакою належності; натурально-матеріальним складом; за джерелами фінансування; за характером відображення зносу. Законодавчо визначена класифікація основних засобів відображена в Податковому кодексі України, П(С)БО 7 та МСБО 16.

4. Провівши аналіз основних напрямів аналізу ефективності використання основних засобів, ми можемо виділити наступні три групи, які охоплюють: забезпечення основних засобів на підприємстві, що включає оцінку наявності необхідних засобів для забезпечення господарських потреб; стан та рух основних засобів, що включає оцінку їх технічного стану, зносу, амортизації, відображає

динаміку змін наявності та руху основних засобів; ефективність використання основних засобів, що охоплює оцінку продуктивності та рентабельності використання засобів, а також оптимального використання виробничих потужностей.

5. Облік основних засобів в Україні регулюється багатьма нормативно-правовими актами. Основними законодавчими документами, що регулюють відносини у сфері використання основних засобів є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Методичні рекомендації по бухгалтерському обліку основних засобів та Податковий Кодекс України, які у взаємозв'язку визначають методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, а також порядок розкриття інформації про них у фінансовій звітності.

6. Об'єктом дослідження бакалаврської кваліфікаційної роботи виступило КП «Житомирводоканал», що було створено з метою забезпечення безперебійного водопостачання та водовідведення в м. Житомир. Засновником підприємства є територіальна громада міста Житомира в особі Житомирської міської ради. Майно підприємства є комунальною власністю і закріплюється за підприємством на праві господарського відання. Статутний капітал підприємства складає 333 291 464,45 грн.. Підприємство здійснює забезпечення питною водою населення міста, підприємства, установи та організації, а також транспортує і очищає громадсько-побутові стічні води міста, стічні води промислових підприємств.

7. Провівши аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності КП «Житомирводоканал» з'ясовано, що валовий збиток за 2022 рік становить 10 284 тис. грн. Зростання собівартості реалізованих послуг мало більший вплив на приріст валового збитку, ніж зростання чистого доходу. Підґрунтям збиткової роботи підприємства у 2022 році є збільшення витрат господарської діяльності, а саме здорожчання паливно-мастильних матеріалів, здорожчання електроенергії, реагентів та інших складових витрат на надання послуги централізованого

водопостачання та водовідведення, а також значно вплинула на збиток підприємства курсова різниця. Таким чином, чистий фінансовий результат за 2022 рік становить збиток в сумі 205 373 тис.грн. Наведені фактори мали негативний вплив на фінансовий стан підприємства у 2022 році, з чим і пов'язано зниження ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та збитковості підприємства в цілому.

8. Аналіз основних засобів показав, що надходження основних засобів господарюючого суб'єкта переважає над вибуттям. Так, сума надходження за рік становить – 12 587 тис. грн., сума вибуття (за первісною вартістю) – 2 664 тис. грн. Технічний стан основних засобів в КП «Житомирводоканал» в динаміці погіршується, про що свідчить збільшення коефіцієнту зносу та зменшення коефіцієнту приросту і оновлення основних засобів. Однак в цілому, дивлячись на динаміку зміни показників фондівддачі, фондомісткості та фондоозброєності, можна зробити висновок про підвищення ефективності використання основних засобів в продовж трьох років.

9. Удосконалення управління основними засобами у своїй стратегії розвитку КП «Житомирводоканал» вбачає в необхідності впровадження геоінформаційної системи, що надасть користувачам можливість збору, внесення (фіксації), використання, збереження, редагування, аналізу та візуалізації (проєкції) інформації про активи компанії, а саме засоби водопостачання та водовідведення.

10. Іншим важливим напрямком підвищення ефективності основних засобів є реконструкція та модернізація існуючого устаткування для покращення їхнього рівні енергоефективності, що дозволить знизити рівень існуючих витрат. Так, основними заходами, спрямованими на енергозбереження в галузі водопровідно-каналізаційного господарства визначено впровадження енергозберігаючих технологій шляхом заміни енергоємного обладнання на каналізаційних та водопровідних станціях, каналізаційних очисних спорудах, станціях підйому води. Одержані розрахунки зазначених заходів, спрямованих на поліпшення

енергоефективності основних засобів КП «Житомирводоканал» дозволяють зробити висновки про їх ефективність.

